

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra občanského práva

**ZÁPADOČESKÁ
UNIVERZITA
V PLZNI**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Náhrada škody v občanském právu

Plzeň 2013

Petr Kubias

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra občanského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Náhrada škody v občanském právu

Zpracoval: Petr Kubias

Studijní program: M6805 Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Vladimír Plecítý, CSc.

Pracoviště: Katedra občanského práva

Plzeň 2013

Čestné prohlášení

„Prohlašuji tímto, že jsem diplomovou práci na téma: Náhrada škody v občanském právu zpracoval sám pouze s využitím pramenů v práci uvedených.“

V Plzni, březen 2013

Poděkování

Děkuji panu Prof. JUDr. Vladimírovi Plecitému, CSc. za jeho cenné rady a připomínky, stejně jako všem ostatním, kteří mi umožnili tuto práci zpracovat.

ÚVOD	1
1. ŠKODA V OBČANSKÉM PRÁVU – OBECNĚ	2
2. ODPOVĚDNOST - POJEM	4
3. ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU	6
3.1. Obecná odpovědnost za škodu.....	6
3.1.1. Škoda způsobena jinému provozní činností.....	10
3.2. Zvláštní odpovědnost za škodu.....	11
3.2.1. Odpovědnost za převzaté věci.....	13
3.2.2. Škoda způsobená okolnostmi majícími původ v povaze přístroje nebo jiné věci.....	16
3.2.3. Odpovědnost za škodu způsobenou těmi, kteří nemohou posoudit následky svého jednání	17
3.2.3.1. Odpovědnost osob jinak deliktně plně způsobilých	19
3.2.4. Odpovědnost za škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům	20
3.2.5. Odpovědnost za škodu v některých zvláštních případech dle § 425 - § 426 občanského zákoníku	21
3.2.6. Odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků	23
3.2.6.1. Odpovědnost za škodu způsobenou proti vůli provozovatele	24
3.2.6.2. Odpovědnost za škodu způsobenou po dobu opravy dopravního prostředku	25
3.2.6.3. Odpovědnost za škodu způsobenou střetem provozů	25
3.2.7. Odpovědnost za škodu způsobenou provozem zvlášť nebezpečným	26
3.2.8. Odpovědnost za škodu způsobenou na vnesených nebo odložených věcech	28
3.2.8.1. Odpovědnost za škodu provozovatele ubytovacích služeb.....	29
3.2.8.2. Odpovědnost za škodu provozovatele na odložených věcech	30
4. ZPŮSOB A ROZSAH NÁHRADY ŠKODY	32

4.1. Skutečná škoda a ušlý zisk	34
4.2. Způsob náhrady škody.....	36
4.3. Rozsah náhrady škody.....	39
4.4. Náhrada škody na věcech – majetku	42
4.4.1. Náhrada škody způsobená na používaném vozidle	44
4.5. Náhrada škody způsobené na zdraví a životě	48
4.5.1. Materiální náhrada škody na zdraví a životě – ztráta na výdělku.....	50
4.5.2. Náhrada za ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti.....	51
4.5.3. Náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti nebo při invaliditě	52
4.5.4. Náhrada za ztrátu na důchodu.....	55
4.5.5. Náhrada nákladů na výživu pozůstalých.....	56
4.5.6. Náhrada nákladů souvisejících s obstaráním pohřbu	58
4.5.7. Nemateriální nároky při újmě na zdraví a životě – bolestné.....	59
4.5.8. Náhrada za ztížení společenského uplatnění	60
4.5.9. Náhrada poskytovaná jednorázově pozůstalým při usmrcení blízké osoby	61
4.6. Snížení náhrady škody soudem.....	63
4.7. Promlčení nároků na náhradu škody.....	64
5. SROVNÁNÍ S NOVÝM OBČANSKÝM ZÁKONÍKEM	66
5.1. Odpovědnost za škodu a srovnání s novým zněním občanského zákoníku.....	66
5.2. Způsob a rozsah náhrady škody a srovnání s novým občanským zákoníkem	68
ZÁVĚR	70
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	71
RESUMÉ	75

ÚVOD

Výběr tématu mé diplomové práce nebyl nikterak obtížný, jelikož institut náhrady škody v občanském právu je mi blízký pro své praktické využití. Vznik škody a s tím související náhrada škody může každého z nás potkat na každém kroku. Bližší seznámení s tak rozsáhlou problematikou pro mne byla výzva a já doufám, že nakonec výběr mé práce byl tou správnou volbou. Každý z nás se jistě alespoň jednou setkal s tím, že mu někdo způsobil škodu, ale ne každý ví, jaká práva na náhradu škody za způsobenou újmu mu zákon přiznává. Právě vlastní zkušenost pro mne byla stěžejní pro výběr tématu náhrady škody.

O náhradě škody v občanském právu by se dalo napsat mnohonásobně více než jsem tu možnost měl já. Snažil jsem se dostatečně podrobně popsat veškerá úskalí, která náhradu škody provází. Nejprve se v mé diplomové práci zaměřuji na obecné pojmy jako škoda a odpovědnost za škodu. Dále se snažím blíže poukázat na jednotlivé případy zvláštní odpovědnosti za škodu a následně v další rozsáhlé kapitole se zabývám samotným způsobem a rozsahem náhrady škody.

Závěrečnou kapitolu jsem věnoval rozdílu stávající občanskoprávní úpravy s novým občanským zákoníkem, který nabude účinnosti 1.1. 2014. V poslední kapitole jsem chtěl přiblížit největší změny spojené s náhradou škody, které nás čekají v nadcházejícím roce.

1. ŠKODA V OBČANSKÉM PRÁVU – OBECNĚ

Definici pojmu “škoda” bychom v českém právním řádu jen ztěží hledali, obsah tohoto pojmu vyplývá z ustanovení § 420 občanského zákoníku o odpovědnosti za škodu, kde je uvedeno, že se škodou rozumí újma na straně poškozeného, která vzniká porušením právní povinnosti. Škoda je nezbytný předpoklad pro vznik odpovědnosti za škodu. Škodu můžeme také definovat jako újmu majetkovou, pouze tehdy pokud je možné ji vyjádřit v peněžité hodnotě. Nemajetkové újmy za škodu nepovažujeme. *„Některé nemajetkové újmy však tvoří součást náhrady škody na základě výslovného ustanovení zákona (bolestné a ztížení společenského uplatnění).”*¹

Škoda se dělí na:

- škodu na majetku
- škodu na zdraví

U věcné škody dále rozeznáváme skutečnou škodu (damnum emergens) a ušlý zisk (lucrum cessans).

Skutečnou škodou se rozumí újma, která spočívá ve zmenšení existujícího majetku poškozeného ve srovnání se stavem před způsobením škody.

Ušlý zisk je to, čeho mohl poškozený dosáhnout, nebýt vzniku škody. Jedná se o majetkovou újmu, která spočívá v tom, že se majetek poškozeného nerozrostl očekávaným způsobem. V judikatuře je možné nalézt mnoho příkladů jako např. ušlý zisk ztrátou příjmu za pronájem nemovitosti odvíjející se od částky, kterou by poškozený za normálních okolností získal na nájemném dle platné nájemní smlouvy.²

Občanský zákoník upravuje u škody na zdraví nejen náhradu majetkové újmy, tedy poškození věcí, ale úprava zde nezapomíná na odškodnění nemajetkové újmy za pomoci peněžité satisfakce,

¹ Bičovský, J., Holub, M., Náhrada škody v občanském, obchodním, správním, pracovním právu, Praha: Linde, 1995, str. 33

² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.12.2002, sp. zn. 25 Cdo 330/2001

„konkrétně náhradu za bolest, za ztížení společenského uplatnění a za úmrtí.“³

³ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kolektiv, Občanský zákoník I, II, 1. vydání, Praha 2008, str. 1065

2. ODPOVĚDNOST - POJEM

Samotný pojem odpovědnost je mnohdy vykládán ne úplně shodně, a proto se v právní vědě řadí k těm dlouhodobě komplikovanějším. Právní věda rozeznává více druhů odpovědností, které mohou vzniknout určitým jednáním. Rozlišením odpovědnosti se blíže zabývá Gerloch⁴, který rozlišuje tyto úrovně odpovědnosti:

- právní odpovědnost
- politická odpovědnost
- ústavní odpovědnost
- morální odpovědnost

Z výkladu teorie práva lze říci, že právní odpovědnost vzniká porušením právní povinnosti. Politickou odpovědností se rozumí odpovědnost vznikající z politické funkce. Ústavní odpovědnost je povahou objektivní právní odpovědností s prvky politické odpovědnosti a morální odpovědnost je založena na vnitřní (otázka svědomí) a vnější rovině (veřejné mínění).

Právní odpovědnost vzniká porušením existující primární právní povinnosti a tím vzniká sekundární právní povinnost se sankční povahou. V odborné literatuře se můžeme setkat s dvojí koncepcí, která rozlišuje právní odpovědnost tak, že podle první koncepce se „*právní odpovědností rozumí povinnost strpět za porušení povinnosti následky, stanovené právními normami v rámci odpovědnostního právního poměru,*“ a podle druhé koncepce „*právní odpovědností se rozumí uplatnění nepříznivých právních následků, stanovených právní normou, vůči tomu, kdo porušil právní povinnost.*“⁵ Tyto dvě koncepce od sebe můžeme odlišit tím, že se právní odpovědnost spojuje pouze se vznikem druhotné právní povinnosti nebo s kteroukoliv sankcí vyplývající z porušení právní povinnosti.

Obsahem právní odpovědnosti je předvídatost právních následků, což znamená, že za porušení právní povinnosti následuje zatížení

⁴ Gerloch, A., Teorie práva, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 159

⁵ Gerloch, A., Teorie práva, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 160

předvídanými právními následky. Do obsahu právní odpovědnosti řadíme i prvky státního donucení. Teorie práva rozlišuje donucení přímé pomocí hrozby sankce a donucení nepřímé založené na nuceném splnění povinnosti (exekuce).

Právní odpovědnost vzniká protiprávním jednáním a protiprávním stavem. U protiprávního jednání rozlišujeme komisivní a omisivní jednání. Komisivní jednání spočívá v porušení povinnosti konáním, teda že se někdo choval tak, jak neměl. Omisivním jednáním se rozumí opomenutí právní povinnosti, tedy že se někdo nechoval, jak měl.

Právní teorie rozlišuje několik druhů funkcí právní odpovědnosti:

- reparační
- satisfakční
- preventivní
- represivní

Reparační neboli kompenzační funkce právní odpovědnosti spočívá zejména ve finančním odškodnění a uvedení do původního stavu vzniklé újmy a nachází uplatnění především u majetkové odpovědnosti.

Satisfakční funkce se uplatňuje zejména v oblasti práva na ochranu osobnosti. V této oblasti hovoříme o škodě imateriální a nejčastěji se zde používá institut zadostiučinění ve formě omluvy v různých podobách nebo peněžité náhrady.

Preventivní funkce má za cíl předcházet a zamezit porušení právní povinnosti.

Represivní funkcí se rozumí újma, která vzniká tomu, kdo porušil právní povinnost. Druh a rozsah újmy se v právních odvětvích liší. Nejsilnější dopad represivní funkce je pro trestněprávní odpovědnost.⁶

⁶ Gerloch, A., Teorie práva, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 162

3. ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU

Stejně jako jednotlivá právní odvětví lze i odpovědnost roztřídit podle různých hledisek. Právní řád rozlišuje především ústavní odpovědnost, mezinárodněprávní odpovědnost, správněprávní odpovědnost, trestněprávní odpovědnost a soukromoprávní odpovědnost.

Obecnou úpravu odpovědnosti za škodu nalezneme v § 420 občanského zákoníku jako odpovědnost za škodu způsobenou porušením právní povinnosti. Jedná se o ustanovení obecné a užije se tehdy, pokud ustanovení občanského zákoníku nestanoví, že pro daný případ se použije jiné ustanovení právního předpisu.

Právní úprava odpovědnosti za škodu chrání především majetkové vztahy. Chrání vlastnická práva fyzických a právnických osob. Zabezpečení této ochrany je zakotveno povinností předcházet hrozícím škodám. Fyzickým i právnickým osobám je na základě generální klauzule v § 415 občanského zákoníku uložena povinnost počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí. Samotné ustanovení o prevenci však nepostačuje a ke škodám dochází a do budoucna docházet bude. S tím musí občanskoprávní úprava počítat a dostatečně ochránit poškozené tím, že škůdce donutí nahradit škodu v co nejrychlejší možné době. Reparační způsob nahrazení škody je základním principem občanského práva, který platí jak pro fyzické, tak pro právnické osoby.

3.1. Obecná odpovědnost za škodu

Stejně jako zákoník práce upravuje občanský zákoník jednotlivé typy odpovědnosti, které je nutné od sebe rozlišit a to zejména odlišným ustanovením pro obecné případy odpovědnosti a odpovědnosti ve zvláštních případech, i přesto, že úprava způsobu a rozsahu náhrady škody je pro obě kategorie společná. *„Případy zvláštní odpovědnosti se od odpovědnosti obecné liší tím, že jsou při nich stanoveny samostatně*

*podmínky odpovědnosti se zřetelem na zvláštní povahu situací, jichž se dotýkají.*⁷

Novelou občanského zákoníku provedenou zákonem č. 509/1991 Sb., byla změněna formulace obecné odpovědnosti, kde došlo k odstranění rozdílu odpovědnosti fyzických osob a organizací a sjednocení odpovědnosti všech bez rozdílu, zda se jedná o fyzickou nebo právnickou osobu. Výsledkem bylo nové pojetí zrovnoprávnění subjektů občanskoprávních vztahů.

Obecná odpovědnost za škodu dle § 420 občanského zákoníku stojí na tezi, že každý odpovídá za škodu způsobenou porušením povinnosti. Toto ustanovení je jedním z nejdůležitějších pilířů soukromého práva vymezující základní předpoklady odpovědnosti za škodu fyzických a právnických osob. *„Pojem odpovědnosti za škodu lze považovat za nepříznivý právní následek předvídaný sankční složkou právní normy a postihující toho, kdo porušil primární právní povinnost.”*⁸ Mezi základní znaky vzniku občanskoprávní odpovědnosti fyzických a právnických osob patří:

- protiprávní úkon
- škoda
- příčinná souvislost
- zavinění

Protiprávním úkonem rozumíme rozpor s právním předpisem skládající se ze samotné složky protiprávnosti a z úkonu, který je projevem psychické a fyzické složky člověka. Z toho plyne, že za protiprávní jednání nemůžeme považovat chování zvířat anebo protiprávnost, která vznikla příčinou přírodních sil jako např. bouře, vichřice, oheň, jelikož zde chybí vlastní vůle, která spočívá v konání nebo opomenutí, a tudíž nemůžeme hovořit o občanskoprávním úkonu. Abychom mohli kvalifikovat úkon jako protiprávní, musí dojít k porušení

⁷ Pokorný, M., Hochman J., Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním, Praha: Linde, 2008, str. 13

⁸ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kolektiv, Občanský zákoník I, II, 1. vydání, Praha 2008, str. 1063

právní povinnosti. Subjektu protiprávního jednání vzniká povinnost buď přímo ze zákona, ze smlouvy nebo na základě právních skutečností.

Existence škody je dalším předpokladem pro vznik odpovědnosti za škodu. Jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, škodou se rozumí újma na majetku nebo na zdraví, která je vyjádřena peněžitou částkou.

Příčinná souvislost, tzv. kauzální nexus, se používá především ve spojitosti s protiprávností a škodou. V občanském zákoníku v § 420 můžeme nalézt slovní spojení pro příčinnou souvislost označovanou jako "způsobit škodu". *„Problematika příčinné souvislosti patří do oblasti skutkového zjišťování, právní věda nemůže nic změnit na tom, že jeden jev je příčinou jiného jevu.“*⁹ Mnohdy bývá určení příčinné souvislosti složité a je zapotřebí odborného vyjádření, které se zajišťuje za pomoci znaleckého posudku zejména při dopravních nehodách a smrti člověka. Příčinná souvislost musí být vždy řešena v konkrétních souvislostech a vždy musí být prokázána. Je mnoho případů, kdy příčinná souvislost není mezi jednotlivou příčinou a jednotlivým následkem, jelikož není vždy zcela možné objasnit příčinu, kdy dochází k prolínání mnoha jevů a je známá pouhá část. Tyto nejasné případy označujeme jako *„kumulativní kauzalitu (škoda je výsledkem působení více příčin, odpadla-li by jedna z nich, škoda by nenastala), nebo jako konkurující kauzalitu (existuje více příčin, které nezávisle na sobě vedly ke vzniku škody; odpadne-li jedna příčina, na výsledku se nic nemění).“*¹⁰ Pokud dojde ke škodě, za kterou odpovídá více škůdců, jsou povinni nahradit škodu společně a nerozdílně.

Občanský zákoník samostatně nedefinuje zavinění, ale teorie občanského práva hovoří o zavinění jako o subjektivním předpokladu odpovědnosti za škodu chápanou jako psychický vztah k protiprávnímu chování a ke škodě, která je výsledkem tohoto protiprávního jednání. Všeobecná podoba pojmu zavinění nachází použití i v trestním právu, kde je zavinění označováno jako vina. Zavinění není obligatorní náležitostí v každém případě. Znakem zavinění je duševní (vnitřní) stav odpovědného za škodu tzv. škůdce. Zavinění je možné zkoumat pouze u fyzických osob i přesto, že právnické osoby mohou způsobit škodu

⁹ Fiala, J., Kindl, M., a kolektiv, Občanské právo hmotné, Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, str. 591

¹⁰ Fiala, J., Kindl, M., a kolektiv, Občanské právo hmotné, Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, str. 593

protiprávním jednáním, ale pouze prostřednictvím fyzických osob. O zavinění se nejedná, pokud chybí schopnost ovládnout své chování nebo chybí schopnost rozpoznávací, tedy rozpoznat následky tohoto jednání.

Český právní řád rozlišuje dvě základní formy zavinění, a to úmyslné a nedbalostní. Úmyslné se dále dělí:

- úmysl přímý (dolus directus)
- úmysl nepřímý (dolus eventualis)

Nedbalostní se dále dělí:

- nedbalost vědomá (culpa lata)
- nedbalost nevědomá (culpa levis)

Rozlišení úmyslu na přímý a nepřímý v sobě skrývá intenzitu „(přímosti) vůle jednajícího způsobit vznik škody.“¹¹ Úmyslné zavinění obsahuje vždy prvky vědění a prvky vůle. Přítomnost vědění, že škoda může nastat, je nutným hlediskem pro hodnocení úmyslu. Dle rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR „k naplnění subjektivní stránky úmyslného trestného činu nestačí, že pachatel vůbec úmyslně jednal (že jednal tak, jak jednat chtěl), ale je třeba, aby úmyslně způsobil výsledek v zákoně uvedený.“¹²

Přímý úmysl (dolus directus) stojí na složce vědění a chtění, tedy škůdce věděl a chtěl svým jednáním způsobit škodu.

Úmysl nepřímý je založen na tom, že škůdce v tomto případě ví, co může svým jednáním způsobit za škodu a je s tím pro případ vzniku srozuměn.

Nedbalosti dominuje prvek vědění nad volným jednáním. Vůle u nedbalosti nesměřuje ke vzniku škody. U vědomé nedbalosti škůdce ví, že může způsobit svým jednáním škodu a předpokládá, že ke vzniku škody nedojde.

¹¹ Fiala, J., Kindl, M., et al. Občanský zákoník. Komentář. I. díl. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, str.673

¹² Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, vydávaná Nejvyšším soudem ČR, R 92/1951

Nevědomá nedbalost vychází z poměrů, že škůdce nevěděl, že svým jednáním může způsobit vznik škody i přesto, že vzhledem k okolnostem vědět měl.

Jak fyzická, tak právnická osoba se může vyvinít - zprostit odpovědnosti - má-li za to, že škodu nezavinila. V tomto případě na fyzické či právnické osobě leží důkazní břemeno, že škodu nezavinila ani z nevědomé nedbalosti, a tím se může vyvinít, tzv. exculpate. Narozdíl od úmyslného jednání ze strany škůdce leží důkazní břemeno na straně poškozeného, který musí dokázat, že mu byla způsobena škoda.

3.1.1. Škoda způsobena jinému provozní činností

Po novele občanského zákoníku provedené zákonem č. 509/1991 Sb., nabyla účinnosti úprava odpovědnosti z provozní činnosti uvedená v § 420a občanského zákoníku, dle kterého každý odpovídá za škodu, kterou způsobí jinému provozní činností. Provozní činností se rozumí určitá soustavná činnost spojená s provozem nebo s věcí, která je spojena právě s touto činností, která více či méně ovlivňuje fyzické nebo právnické osoby.

Provozní činnost je třeba chápat jako organizovanou činnost, která směřuje ke splnění určitého cíle. Podle rozsudku Nejvyššího soudu ČR „*provozní činností je podle této úpravy taková činnost související s předmětem činnosti (zpravidla podnikatelské, obchodní), kterou fyzická nebo právnická osoba provozně vyvíjí.*“¹³ Předmět činnosti vymezuje buď zřizovací listina, živnostenské oprávnění nebo jiné oprávnění k podnikatelské činnosti.

Co se považuje za škodu způsobenou provozní činností, nalezneme taxativně vymezené v ustanovení § 420a odst. 2 písm. a) až c) občanského zákoníku. Škodou dle tohoto ustanovení zákona se rozumí škoda způsobena činností, která má provozní povahu, nebo věcí použitou při činnosti, dále fyzikálními, chemickými, popřípadě biologickými vlivy provozu na okolí anebo oprávněným prováděním nebo zajištěním prací, jimiž je způsobena jinému škoda na nemovitosti nebo je mu podstatně

¹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.12.2000, sp. zn. 25 Cdo 62/2000

ztíženo nebo znemožněno užívání nemovitosti (např. poškození domu kvůli stavebním pracím v okolí).

Občanskoprávní úprava odpovědnosti za škodu způsobenou jinému provozní činností vnímá jako objektivní odpovědnost, tudíž zde není důležité, zda vznik škody vyvolal sám provozovatel nebo vznik škody zapříčinili jeho zaměstnanci či jiné pověřené osoby. Právní úprava připouští určitou míru liberace, tedy možnost zproštění se odpovědnosti. Na to reagoval Nejvyšší soud ČR rozsudkem, kde uvádí, že *„ke zproštění odpovědnosti může dojít za situace, že konkrétní okolnosti, jimiž byla škoda způsobena, nejsou tímto provozem vyvolány a vznikly mimo vlastní provozní činnost. Neodvratitelnou událostí nemající původ v provozu je okolnost, která objektivně nemá svůj původ „uvnitř“ provozu a která nesouvisí s organizací, řízením a realizací provozu. Může jít o události způsobené zejména vnějšími přírodními silami, např. o živelní událost, které nemohlo být provozovatelem zabráněno ani nemohla být objektivně odvrácena, a to ani při vynaložení takového úsilí, jež by bylo možné vynaložit. V takových případech jde o zásah „zvenčí“, nikoliv o okolnost mající původ ve vlastním provozu.“*¹⁴ Zproštění odpovědnosti za způsobení škody závisí, zda provozovatel prokáže, že škoda nebyla způsobena jednáním provozovatele nebo samotným provozem či škoda nebyla způsobena neodvratitelnou událostí.

3.2. Zvláštní odpovědnost za škodu

Jak již bylo zmíněno v kapitole předešlé obecná odpovědnost je upravena v hlavě druhé v oddíle prvním konkrétně v § 420 a v § 420a občanského zákoníku. V následujících ustanoveních jsou obsaženy případy zvláštní odpovědnosti. Úprava obsažena v § 421 nám určuje obecné mantinely zvláštní odpovědnosti za vznik škody v případech *„odpovědnosti za poškození, ztrátu, zničení věci, jež je předmětem povinnosti jedné strany vyplývající ze závazkového vztahu.“*¹⁵ V tomto případě hovoříme o odpovědnosti objektivní, bez ohledu na zavinění

¹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.1.2006, sp. zn. 25 Cdo 529/2006

¹⁵ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 55

stejně jako u zmiňované odpovědnosti způsobené jinému provozní činností. Předpokladem vzniku objektivní odpovědnosti dle § 421 je převzetí movité nebo nemovité věci, která je předmětem právního vztahu založeného např. smlouvou na dobu od převzetí do jejího vrácení.

Mezi další znaky vzniku odpovědnosti patří škoda, na předmětné věci způsobené poškozením, ztrátou či jejím zničením. Obdobně jako u obecné odpovědnosti i zde je předpokladem příčinná souvislost mezi jednáním a vznikem škody. Možnost zprostit se viny občanskoprávní úprava poskytuje i ve zvláštních případech odpovědnosti za škodu, kde se často setkáváme s termínem "kazivost" spojeným s vnitřní příčinou předmětu a vnější neodvratitelnou a nepředvídatelnou příčinou způsobenou vyšší mocí (*vis maior*). Možnost vyvinění je i při spoluzavinění poškozeného.

Občanský zákoník navazujícími ustanoveními na § 421 občanského zákoníku plynule přechází přes ustanovení odpovědnosti za škodu způsobenou těmi, kteří nemohou posoudit následky svého jednání, k "novince" v občanském zákoníku, která vešla v účinnost 1.1. 2013, a to odpovědnost za škodu v některých zvláštních případech dle § 425 až § 426b. Zmíněná ustanovení účinná od 1.1.2013 *„upravují objektivní odpovědnost toho, pro koho byla poškozená fyzická osoba za podmíněk zde stanovených činná. Až na výjimky (§ 425 odst. 1, § 426) musí jít o škodu na zdraví.“*¹⁶

Občanskoprávní úprava se dále zaměřuje na tzv. specifické případy odpovědnosti za škodu, tedy speciální úpravu vyplývající zejména z odpovědnosti dopravce při provozu dopravních prostředků dle § 427 občanského zákoníku. Další speciální úpravu nacházíme v následujícím ustanovení § 432 občanského zákoníku v odpovědnosti za škodu způsobenou provozem zvlášt' nebezpečným. Dalším zástupcem zvláštní odpovědnosti je dle § 433 a násl. občanského zákoníku odpovědnost za škodu způsobenou na vnesených nebo odložených věcech.

¹⁶ Fiala, J., Kindl, M., et al. Občanský zákoník. Komentář. I. díl. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, str.703

3.2.1. Odpovědnost za převzaté věci

Nadpis této podkapitoly není názvem ustanovení § 421 občanského zákoníku, nýbrž vychází ze samotného textu této právní úpravy. Z textu by bylo možné vytvořit i jiný nadpis vystihující pro někoho vystižněji § 421, a to „odpovědnost za poškození, ztrátu či zničení věci.“¹⁷ Jak již bylo zmíněno výše, předpokladem vzniku odpovědnosti dle § 421 občanského zákoníku je převzetí movité nebo nemovité věci, která je předmětem právního vztahu založeného např. smlouvou na dobu od převzetí do jejího vrácení.

Mezi další předpoklady odpovědnosti za převzaté věci řadíme vznik škody, posledním znakem je opět příčinná souvislost. Předpokladem zvláštní odpovědnosti za škodu je existující právní vztah. V této otázce není rozhodovací praxe českých soudů zcela jednotná. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR tvrdí, že právní vztah vzniká pouze mezi účastníky smlouvy a odkazuje na tvrzení, že „*v případě, kdy občan předává organizaci věc k provedení služby a tato věc je poškozena, ztracena nebo zničena, aniž došlo k uzavření smlouvy o službě (účastníci se třeba nedohodli na ceně požadované služby), bude organizace odpovídat za škodu obdobně podle ustanovení § 421 občanského zákoníku tomu občanu, který věc k provedení služby předal.*“¹⁸

Já osobně se ztotožňuji s opačným názorem publikovaným v knize Koblíha a spol.,¹⁹ kde autoři uvedenému rozsudku Nejvyššího soudu ČR oponují tím, že se jedná o smlouvu, která nenabyla platnosti, nebo nedošlo k jejímu uzavření, tudíž zde neexistuje smluvní vztah a i přesto došlo k předání předmětu závazku dlužníkovi. V tomto případě není možné aplikovat ustanovení § 421 občanského zákoníku. Jedinou alternativou je postup dle § 457 občanského zákoníku, kde při neplatnosti smlouvy jsou účastníci povinni vrátit druhé straně vše, co podle ní dostali.

Vlastník nemusí být vždy ten, který předává věc, ale může jí být jiná osoba. Zpravidla se s tímto setkáváme u leasingových smluv, kde

¹⁷ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 59

¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, ze dne 13.7.2006, sp. zn. 33 Cdo 2482/2007

¹⁹ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 60

tzv. detendor udržuje věc v řádném stavu (oprava) na základě leasingové smlouvy. Na základě této smlouvy může uzavírat dohody na servisní práce jako držitel a vlastník věci se nemůže domáhat náhrady škody.

Odpovědnost za převzaté věci občanskoprávní úprava považuje za odpovědnost objektivní bez ohledu na zavinění. I zde je prostor pro možnost zproštění se povinnosti k náhradě škody. Liberačním důvodem být fakt, že by příčině škody nebylo možné zabránit řádným opatrováním převzaté věci anebo v případě události způsobené vyšší mocí (*vis maior*), chápeme tedy, že *„liberačním důvodem je pouze to, že by ke škodě došlo i jinak.“*²⁰

Pokud shrneme předpoklady vzniku škody za převzaté věci, s trochou nadsázky můžeme říci, že odpovědnost dopadá na poškození, ztrátu nebo zničení převzaté věci.

Poškozením věci se rozumí mechanické, chemické nebo jiné poškození, např. znehodnocení oděvu čistícím prostředkem.

U ztráty věci je důležité zjištění, zda převzatá věc vůbec existuje, a že není známo, kde se nachází.

Zničení věci můžeme definovat jako jeden ze způsobu zániku vlastnictví a také změnu své funkční podoby. Kdo věc od jiného převzal, nese odpovědnost za vznik škody na věci převzaté. Dalším subjektem tohoto právního vztahu je oprávněná osoba, tedy ten, od koho byla věc převzata, bez ohledu na to, zda je jejím vlastníkem či nikoliv. Typickým příkladem ochrany převzatých věcí je předání věcí objednatelem k opravě nebo úpravě zhotoviteli, viz. rozsudek Nejvyššího soudu ČR: *„v právním vztahu vzniklém ze smlouvy, jakou je např. smlouva o dílo (§ 631 a násl. obč. zák.), odpovědným subjektem za poškození, ztrátu nebo zničení věci je zhotovitel, který věc převzal ke splnění svého závazku, oprávněným je objednatel, a to i když není vlastníkem věci, jež má být předmětem závazku (srov. R 29/1966). Nebyl-li vlastník věci účastníkem smlouvy se zhotovitelem (nebyl objednatelem), pak v případě poškození, ztráty nebo zničení věci převzaté za účelem splnění závazku by zhotovitel*

²⁰ Bičovský, J., Holub, M., Náhrada škody v občanském, obchodním, správním, pracovním právu, Praha: Linde, 1995, str. 64

*odpovídal vlastníkovi věci pouze podle ustanovení o obecné odpovědnosti za škodu na principu presumovaného zavinění (§ 420 obč. zák.).*²¹

Právní úprava zná i případy, kdy dochází ke škodě vadným plněním, v tu chvíli se vedle sebe staví dva samostatné nároky jak odpovědnosti za vady, tak odpovědnosti za škodu. Zanikne-li nárok z odpovědnosti za vady, nezaniká s ním i nárok z odpovědnosti za škodu. Praxe se setkává s problémem, kdo odpovídá za škodu způsobenou vadným plněním, zda výrobce či prodávající. *„Prodávající, který prodal zákazníkovi vadnou věc, odpovídá nejen za vady věci, ale i za škodu, která tím zákazníkovi vznikla.*”²² Znamé jsou i případy, kdy prodávající není schopen zprostit se viny, ale prokáže, že příčinou vadného plnění byla protiprávní událost na straně výrobce či jiné organizace. V takové chvíli hovoříme o společné odpovědnosti za škodu, tedy odpovědnosti prodávajícího a výrobce společně a nerozdílně. Tento případ se zejména týká dovozu zboží z ciziny.

Odpovědnost za převzaté věci má své místo i u smlouvy o přepravě dle § 756 a následující občanského zákoníku. Na jedné straně vystupuje dopravce, který odpovídá za škodu vzniklou na přepravované věci od převzetí až do jejího vydání. Dopravce neodpovídá za škodu, kterou způsobil *„odesílatel nebo příjemce, vadností zásilky, jejího obalu nebo balení, zvláštní povahou zásilky, anebo okolností, kterou nemohl dopravce odvrátit (§ 769 odst. 1 občanského zákoníku).*”²³ Dopravce je odpovědný za ztrátu zásilky nebo její zničení. Na výše uvedenou úpravu o přepravě odkazuje i ustanovení § 764 odst. 2 občanského zákoníku, kde dopravce v případě přepravy osob odpovídá za zavazadla přepravované odděleně od těchto osob. Vznikne-li škoda na zdraví či na zavazadlech přepravovaných společně s cestujícími, odpovídá dopravce za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků podle § 427 až § 431 občanského zákoníku.

Odpovědnost za převzaté věci bývá někdy zaměňována s obdobnou úpravou odpovědnosti za škodu způsobenou na vnesených

²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.4.2005, sp. zn. 25 Cdo 1090/2004

²² Bičovský, J., Holub, M., Náhrada škody v občanském, obchodním, správním, pracovním právu, Praha: Linde, 1995, str. 65

²³ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 63

nebo odložených věcech dle ustanovení § 433 a násl. občanského zákoníku. Pokud někdo provozuje činnost spojenou s odkládáním věcí, odpovídá za ni ten, kdo tuto činnost provozuje. Nemůžeme tedy např. při odložení kabátu v restauraci tento náš krok řešit jako odpovědnost za převzetí věci, jelikož v tomto případě nedošlo k předání věci provozovateli restaurace, nýbrž pouze k odložení věci a posuzovali bychom tento případ dle odpovědnosti za škodu způsobenou na vnesených nebo odložených věcech.

3.2.2. Škoda způsobená okolnostmi majícími původ v povaze přístroje nebo jiné věci

Občanský zákoník v § 421a upravuje odpovědnost za škodu způsobenou okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo při plnění závazku použito. Tato právní úprava se vztahuje i na zdravotnické, sociální, veterinární služby. Oproti právní úpravě v § 421 občanského zákoníku se jedná o objektivní odpovědnost bez možnosti se zprostit, „*není přípustěn žádný zvlášť stanovený liberační důvod.*”²⁴ V tomto případě hovoříme o absolutní objektivní odpovědnosti za škodu, které se nelze zprostit ani tím, že škodě nebylo možné zabránit vynaložením veškeré možné profesionální péče nebo že personál při obsluze přístroje dodržel veškerý předepsaný postup. Absolutní odpovědnost má dopad jak na osoby právnické, tak na osoby fyzické, např. soukromý lékař.

“Okolnosti” dle uvedeného ustanovení chápeme jako „*okolnosti, které mají původ v povaze přístroje (např. rentgenového přístroje, injekční stříkačky, léku, apod.), přičemž není rozhodné, zda jde o vadnost vyskytující se ojediněle, opakovaně, nebo pravidelně.*”²⁵ Odpovědnost nastupuje i tehdy, když látka nebo přístroj vyvolá účinek, ke kterému obvykle nedochází, tímto může být např. alergie vyvolaná podáním špatného léku. V těchto případech se nelze zprostit odpovědnosti

²⁴ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 65

²⁵ Pokorný, M., Hochman J., Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním, Praha: Linde, 2008, str. 53

ani tvrzením, že lékařský zákrok byl proveden podle pravidel lékařské vědy a v jejím souladu, tzv. lege artis. Cílem nemožnosti liberace – zproštění odpovědnosti za škodu je zajištění ochrany zájmů poškozených subjektů. Pod tak přísnou úpravu objektivní odpovědnosti nemůžeme podřazovat např. jednání lékaře, které není v souladu s poznatky lékařské vědy (non lege artis), zde bychom užili odpovědnost za škodu dle § 420 občanského zákoníku, který v určitých případech umožňuje se vyvinít (exkullovat) či dokonce odpovědnost trestněprávní. I v případě absolutní odpovědnosti se můžeme setkat s možností aplikace liberačních důvodů a to tehdy, pokud ke vzniku škody přispěl poškozený mírou svého jednání např. neuposlechnutím pokynů personálu a tím zproštění v tomto rozsahu toho, „jehož závazek byl přístojem nebo jinou věcí plněn.“²⁶

3.2.3. Odpovědnost za škodu způsobenou těmi, kteří nemohou posoudit následky svého jednání

Tuto zvláštní občanskoprávní odpovědnost za škodu nalezneme upravenou v ustanovení § 422 občanského zákoníku. Odpovědným za škodu dle ustanovení § 422 odst. 1 občanského zákoníku rozumíme nezletilého nebo toho, kdo je stížen duševní poruchou, odpovídá za škodu jím způsobenou, je-li schopen ovládnout své jednání a posoudit jeho následky; společně a nerozdílně s ním odpovídá, kdo je povinen vykonávat nad ním dohled. Není-li ten, kdo způsobí škodu, pro nezletilost nebo pro duševní poruchu schopen ovládnout své jednání nebo posoudit jeho následky, odpovídá za škodu ten, kdo je povinen vykonávat nad ním dohled. Z tohoto ustanovení vyplývá, kdo je povinen hradit způsobenou škodu, buď „ti, kteří zanedbali nad škůdci náležitý dohled nebo výlučně skuteční škůdci (nezletilí nebo zletilí, stížení duševní poruchou) anebo ti, kteří zanedbali dohled spolu s těmi, kdož škodu způsobili společně a nerozdílně“²⁷

²⁶ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 66

²⁷ Bičovský, J., Holub, M., Náhrada škody v občanském, obchodním, správním, pracovním právu, Praha: Linde, 1995, str. 68

Odpovědnost toho, kdo zanedbal náležitý dohled nad nezletilou osobou nebo osobou s duševní poruchou, „je odpovědností založenou na principu předpokládaného zavinění.“²⁸ Této odpovědnosti je možné se zprostit – vyvinít jen tehdy, pokud je možné prokázat, že k zanedbání dohledu nedošlo. Na to poukazuje rozsudek Nejvyššího soudu ČR: *„Předpokladem zproštění odpovědnosti těchto osob je, že nezanedbaly náležitý dohled nad nezletilým, a v tomto směru leží na nich důkazní břemeno.“*²⁹ Smyslem této odpovědnosti je zajištění ochrany poškozených a zajištění náhrady vzniklé škody v případech, kdy škůdce v dané chvíli nedisponuje žádným majetkem pro náhradu škody. Občanskoprávní úprava tímto sleduje zejména reparační účel a výchovně – preventivní funkci.

Dojde-li ke škodě způsobené nezletilou osobou nebo osobou s duševní poruchou ať již trvalého nebo přechodného rázu, odpovědnostním subjektem se stává ten, kdo zanedbal dohled založený buď ze zákona, z úředního rozhodnutí anebo z dohody. Nezletilý ani osoba s duševní poruchou nejsou deliktně způsobilí, tedy nejsou způsobilí k zavinění a tudíž nemohou být považováni za subjekty odpovědnosti za škodu. Zákon pro tyto případy povolává k odpovědnosti osoby dohlížející, ale toto pravidlo neplatí pro všechny případy. Tam, kde můžeme hovořit o omezené způsobilosti k zavinění, tedy o určitém snížení rozumové a volní schopnosti rozpoznat následky svého jednání, budou *„nezletilý a osoby stížené duševní poruchou odpovídat samy, popřípadě solidárně s těmi, kteří nad nimi měli vykonávat dohled.“*³⁰

Pokud hovoříme o osobách, které jsou povinny vykonávat dohled nebo dozor, máme na mysli zejména rodiče, kde tato odpovědnost vyplývá ze zákona o rodině, tzv. rodičovská zodpovědnost. Rodičovskou zodpovědnost nesou oba rodiče, pokud není péče svěřena jen jednomu z nich, pak nese odpovědnost zásadně on sám. Mimo rodiče odpovědnost přechází i na osvojitele, poručníky (§ 78 a násl. zákona o rodině), pěstouny (§ 45a zákona o rodině, § 44 a násl. zákona č. 359/1999 Sb.,

²⁸ Pokorný, M., Hochman J., Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním, Praha: Linde, 2008, str. 55

²⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.2.2003, sp. zn. 25 Cdo 1333/2001

³⁰ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 69

o sociálněprávní ochraně dětí), nebo osoby, kterým byla svěřena výchova dítěte (§ 45 zákona o rodině). Výkon dohledu nebo dozoru může být svěřen i právnické osobě, což bývá především v zařízeních jako mateřská škola, škola, družina, zájmové kroužky nebo ve zdravotnických zařízeních jako nemocnice, léčebny, sanatoria, psychiatrická zařízení atp. Odpovědnost v těchto případech ponese právnická osoba.

Odpovědnost těch, kteří měli povinnost dohlížet, se pojímá jako odpovědnost za zavinění s možností zproštění této odpovědnosti. Z právní úpravy odpovědnosti dle § 422 občanského zákoníku můžeme vykonstruovat čtyři různé situace.

„1. V případě, že jsou splněny předpoklady odpovědnosti jak u osob, které zanedbaly dohled, tak u osob, na které měly tyto dohlédnout, nastupuje solidární odpovědnost všech zúčastněných (např. v případě, že škodu způsobí nezletilec, jehož rozumová i volní vyspělost mu v dané situaci umožňovaly rozpoznat následky jeho jednání a škodlivé jednání mohl ovládnout, bude odpovídat tento nezletilec společně a nerozdílně se svými rodiči).

2. V případě, že jsou dány předpoklady odpovědnosti pouze u osob, které zanedbaly dohled, bude dána toliko odpovědnost těchto dohlízejících subjektů.

3. V případě, že jsou splněny předpoklady odpovědnosti pouze u osob, nad kterými byl vykonáván dohled, bude založena jen odpovědnost těchto osob.

4. Nejsou-li dány předpoklady odpovědnosti ani u osob, které vykonávaly dohled, ani u osob, nad nimiž byl dozor vykonáván, ponese si škodu sám poškozený.³¹

3.2.3.1. Odpovědnost osob jinak deliktně plně způsobilých

Ustanovení § 423 občanského zákoníku upravuje podobné případy výše zmíněné odpovědnosti. Jde o situace, „*odpovědnosti osob jinak deliktně plně způsobilých, které se vlastní vinou přivedly do stavu, v němž*

³¹ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 70

*nebyly schopny ovládat své jednání a posoudit jeho následky*³² Tímto stavem se v praxi rozumí zejména stav po požití návykových látek. Takový stav si odpovědná osoba může přivodit buď úmyslně nebo nedbalostním jednáním.

Dalšími subjekty, kteří jsou odpovědní za vznik škody, jsou ti, kteří uvedli jiného do stavu, v němž není schopen ovládat své jednání a posoudit jeho následky. Tato odpovědnost by byla kvalifikována jako úmyslné zavinění a odpovědným by byl ten, který druhého do takového stavu dostal společně a nerozdílně s ním. Pokud by tomu, který byl uveden úmyslně do takového stavu, nelze přičítat zavinění, byl by za škodu odpovědný pouze ten, kdo ho do toho stavu dostal. Způsobila-li by si osoba úmyslně uvedená do stavu výše uvedeného škodu sama na sobě, mohla by požadovat náhradu škody od toho, kdo ji do toho stavu úmyslně uvedl.³³

3.2.4. Odpovědnost za škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům

Před rokem 1991, než nastoupila novela zákona č. 509/1991 Sb., byla tato právní úprava pojmenována jako odpovědnost za škodu způsobenou jednáním proti pravidlům socialistického soužití. Novelou zákona se toto ustanovení § 424 občanského zákoníku změnilo na odpovědnost za škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům. Obsahem tohoto ustanovení je, že za škodu odpovídá i ten, kdo ji způsobil jednáním proti dobrým mravům. *„Pojem “dobré mravy” je neurčitý a jeho konkrétní pojmový obsah se určuje až v konkrétním případě.*³⁴ Obsah dobrých mravů je vždy určován až v konkrétním případě a jejich porušení musí být zjišťováno dle objektivních kritérií s ohledem na okolnosti konkrétního případu.

³² Pokorný, M., Hochman J., Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním, Praha: Linde, 2008, str. 58

³³ Pokorný, M., Hochman J., Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním, Praha: Linde, 2008, str. 59

³⁴ Bičovský, J., Holub, M., Náhrada škody v občanském, obchodním, správním, pracovním právu, Praha: Linde, 1995, str. 73

Abychom mohli posuzovat škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům, musíme nejprve prokázat úmyslné jednání škůdce a příčinnou souvislost se vznikem škody v době vzniku škody, nikoliv v době jejího posuzování. V tomto případě neplatí presumpce zavinění jako u obecné odpovědnosti za škodu a prokázání úmyslného jednání je na straně poškozeného. Pod porušením dobrých mravů si můžeme představit např. šikanu, ale i takové jednání, které spočívá v opomenutí splnění morální povinnosti.

Pokud soud shledá, že jsou splněny veškeré předpoklady odpovědnosti dle ustanovení § 424 občanského zákoníku, považují se náklady spojené se zjištěním úmyslného jednání proti dobrým mravům před zahájením soudního řízení za škodu, která žalobci s tímto jednáním vznikla.³⁵

3.2.5. Odpovědnost za škodu v některých zvláštních případech dle § 425 - § 426 občanského zákoníku

S novelizací zákoníku práce byl přijat i zákon ze dne 21.4. 2006 č. 264/2006 Sb., který upravoval i část občanského zákoníku zejména tu deliktní. Občanský zákoník tak byl obohacen o čtyři po sobě jdoucí ustanovení účinná od 1.1.2013. Tato nová právní úprava je „*značně nesourodou skupinou deliktních vztahů vznikajících v nejrůznějších oblastech lidské činnosti*“.³⁶

Ustanovení upravují odpovědnost fyzických a právnických osob, které využívají pro splnění svých povinností – úkolů jiné fyzické osoby. Nemusí to být vždy činnost jen směřující ke splnění úkolů, ale také dohled nad těmito osobami např. výchovné či vzdělávací důvody. Odpovědnost za náhradu škody podle těchto ustanoveních se bude vztahovat zejména na osoby při výkonu veřejné funkce, funkcionáře odborových organizací, zdravotníky Červeného kříže, členy Horské služby, dále také na žáky základních, středních, vyšších a vysokých škol atp. Zahrnutím této

³⁵ Pokorný, M., Hochman J., Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním, Praha: Linde, 2008, str. 59

³⁶ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 84

odpovědnosti do občanského zákoníku se zvýšila stávající ochrana fyzických osob.

Odpovědnost za škodu v některých zvláštních případech je odpovědností objektivní, kdy odpovědnost v případě vzniku škody není závislá na zavinění. Původní úprava odpovědnosti za škodu na zdraví odkazovala na pracovněprávní úpravu, později byla přesunuta do samostatné právní úpravy a řešena zákonem o úrazovém pojištění, který ale neupravuje odpovědnost za škodu na zdraví ve zvláštních případech. Aby nedošlo k absenci tohoto druhu odpovědnosti, bylo doplněno ustanovení § 425 odstavcem 3, který upravuje právě odpovědnost za škodu na zdraví.

Ustanovení § 425 - § 426a občanského zákoníku jsou konstruovaná jako odpovědnost absolutní bez možnosti zproštění odpovědnosti. I přes absolutní charakter objektivní odpovědnosti ani zde není vyloučena možnost aplikace liberačních důvodů. Tyto důvody se aplikují zejména tam, kde poškozený přispěl sám svým jednáním ke vzniku škody, nebo škodu způsobil celou svým jednáním, a zde je na místě, aby poškozený nesl odpovědnost za následek sám nebo poměrně k zavinění. Občanský zákoník uvádí konkrétní případ v ustanovení § 425 odst. 3, odpovídá-li stát nebo územní samosprávný celek podle zvláštního právního předpisu za škodu na zdraví, může se této odpovědnosti zprostit jen tehdy, způsobil-li si tuto škodu poškozený úmyslně.

Odpovědnost dle této úpravy občanského zákoníku se vztahuje zejména na škodu způsobenou porušením právní povinnosti, případně na škodu, která vznikla úrazem a výjimečně dle ustanovení § 425 odst. 3 občanského zákoníku za újmu na zdraví.³⁷

³⁷ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 87

3.2.6. Odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků

Tato odpovědnost vychází ze vzniku škody, která je vyvolaná zvláštní povahou provozu a její úpravu najdeme v ustanoveních § 427 až § 431 občanského zákoníku. Jako ve výše zmíněných případech i zde hovoříme o odpovědnosti objektivní, která má v těchto situacích opodstatněnou funkci, a to zejména funkci preventivní, protože vede provozovatele dopravních prostředků ke zvýšené péči, obsluze a údržbě o tyto prostředky. O odpovědnost provozovatele jde tehdy, pokud se jedná o provozovatele těchto dopravních prostředků:

- Motorová vozidla (vozidla drážní, pohyblivé stroje, výtahy, eskalátory)
- Motorová plavidla (včetně plavidel s možností motorového i nemotorového pohonu)
- Letadla motorová i nemotorová (vrtulník, rogaló)

Zprostit se odpovědnosti za škodu je možné pouze ve dvou případech, pokud se jedná o spoluzavinění poškozeného dle § 441 občanského zákoníku nebo pokud je škoda způsobena okolností, jež nemá původ v provozu a provozovatel prokáže, že nebylo možné zabránit vzniku škody ani při vynaložení veškerého úsilí.

Ne vždy se jedná o možnost zproštění odpovědnosti. Pokud škoda vznikla okolnostmi majícími původ v provozu dle ustanovení § 428 občanského zákoníku, není zde možnost zproštění odpovědnosti za škodu, ani není třeba „zjišťovat možnost odvracení škody.”³⁸ Jeden z judikovaných případů je např. jiskření lokomotivy jako okolnost mající původ v provozu dráhy. Došlo-li touto okolností ke vzniku škody, není možná liberace. Samotné nedostatky nebo vady materiálu i ty skryté, se považují za okolnosti mající původ v provozu a provozovatel se nemůže zbavit odpovědnosti za vzniklé škody.

³⁸ Bičovský, J., Holub, M., Náhrada škody v občanském, obchodním, správním, pracovním právu, Praha: Linde, 1995, str. 89

Občanskoprávní úprava rozlišuje i další podmínku odpovědnosti za škodu z provozu dopravních prostředků, která je vyvolaná zvláštní povahou provozu. K rozpoznání odpovědnosti za škodu vyvolanou zvláštní povahou provozu je třeba vědět, co se rozumí samotným provozem. Jedná se o přípravu dopravního prostředku k jízdě a zejména udržování ve způsobilém stavu jízdy. Definici zvláštní povahy provozu bychom nenašli, ale vychází z typických vlastností provozu, které spočívají v určité nebezpečnosti způsobilé vyvolat škodu. Vlastnosti dopravních prostředků jsou především hmotnost a rychlost. *„Zvláštní povaha provozu motorového vozidla se nemusí projevit jen když je vozidlo v pohybu, avšak musí jít o škodu vyvolanou okolností, jež je vlastní jen motorovým vozidlům a jejich provozu. Škoda utrpěná pádem na zasněženém nástupišti železniční stanice, popřípadě na zledovatělé silnici po vystoupení z autobusu není sama o sobě škodou, která by byla vyvolána zvláštní povahou železničního nebo autobusového provozu.”*³⁹ Na druhou stranu pokud dojde ke škodě, která vznikla na schůdcích vagónu, jedná se o škodu vyvolanou zvláštní povahou železnice.

3.2.6.1. Odpovědnost za škodu způsobenou proti vůli provozovatele

Občanský zákoník pamatuje také na situaci, kdy provozovatel nemůže být odpovědný za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků, pokud nemůže s dopravním prostředkem disponovat, tedy jestliže někdo užije vozidla bez vědomí nebo proti vůli provozovatele dle § 430 odst. 1 občanského zákoníku. Tento případ označujeme jako tzv. černou jízdu, kdy vozidlo je použito bez vědomí provozovatele, nejčastěji použití vozidla zaměstancem bez vědomí zaměstnavatele k osobním účelům. Zde se bude jednat o odpovědnost zaměstnance za vzniklou škodu nikoliv odpovědnost provozovatele vozidla – zaměstnavatele. Nesmíme zapomínat na to, že ne vždy se jedná o tzv. černou jízdu. Pokud vlastník dopravního prostředku přenechá vozidlo

³⁹ Pokorný, M., Hochman J., Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním, Praha: Linde, 2008, str. 71

„k dispozici jiné osobě nic se nemění na postavení provozovatele tohoto vozidla nesoucí objektivní odpovědnost za způsobenou škodu.”⁴⁰

3.2.6.2. Odpovědnost za škodu způsobenou po dobu opravy dopravního prostředku

Občanský zákoník nezapomíná ani na úpravu odpovědnosti pro případy, kdy je dopravní prostředek v opravě dle § 430 odst. 2. Odpovědnost během opravy nese provozovatel podniku, v němž se oprava provádí, a to stejně jako provozovatel dopravního prostředku. V takovém případě dochází k úplnému přesunutí odpovědnosti na provozovatele, který provádí opravu. Pokud by došlo ke škodě během opravy vozidla, nenese za ni odpovědnost majitel – provozovatel vozidla, ale provozovatel opravny. K přesunu odpovědnosti může dojít tehdy, je-li oprava provedena u provozovatele oprávněného k provádění těchto oprav, jak můžeme nalézt v judikatuře Nejvyššího soudu ČR: *„k přesunu odpovědnosti za škodu způsobenou zvláštní povahou provozu dopravního prostředku z provozovatele vozidla na provozovatele podniku, kde se provádí oprava předmětného vozidla, dochází výlučně v případě, je-li vozidlo za účelem opravy předáno osobě provozující opravárenský podnik, tj. podnikateli, který opravu vozidla provádí v rámci své podnikatelské činnosti.”⁴¹*

3.2.6.3. Odpovědnost za škodu způsobenou střetem provozů

Poslední úpravou odpovědnosti za škodu způsobenou provozem dopravních prostředku je dle § 431 občanského zákoníku střet provozu dvou a více provozovatelů. Jde zejména o vypořádání provozovatelů podle jejich účasti na vzniklé škodě. Pokud není jeden z účastníků střetu provozů provozovatelem, na vypořádání se nevztahuje ustanovení § 430 občanského zákoníku, neboť toto ustanovení vychází pouze ze střetu

⁴⁰ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 92

⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.1.2011, sp. zn. 25 Cdo 3874/2008

dvou a více provozovatelů. Pro jiné případy není možné toto ustanovení použít. Za střet provozů se považuje např. „*náraz jedoucího motorového vozidla do zastaveného motorového vozidla, které řidič uvedl do klidu nebo s nímž přerušil jízdu, ale nenechal je stát bez možnosti v případě potřeby zasáhnout, takže s tímto vozidlem nepřestal být účastníkem silničního provozu.*“⁴² Vznikne-li škoda na zdraví nebo na věcech střetem provozů i jiné osobě než provozovatelům, odpovídají této osobě dle § 427 občanského zákoníku společně a nerozdílně. Poškozený v případě vzniku škody má právo jen na jedno plnění, tj. nemůže požadovat plnění na jednom z provozovatelů a následně plnění na druhém.

Občanskoprávní úprava zná i případy, kdy není zjištěna osoba odpovědná za škodu způsobenou provozem motorového vozidla. V této situaci nastupuje na místo škůdce pojišťovna, která plní poškozenému na základě zákonného pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla.

3.2.7. Odpovědnost za škodu způsobenou provozem zvlášť nebezpečným

Úprava této zvláštní odpovědnosti je zařazena do občanského zákoníku, protože je zapotřebí vzít v potaz, že existují i takové provozy, které jsou spojeny s vyšším než obvyklým rizikem, a je zde tedy zvýšené nebezpečí vzniku škody. Ustanovení § 432 občanského zákoníku popisuje tuto odpovědnost jako škodu vyvolanou povahou provozu zvlášť nebezpečného, za kterou odpovídá provozovatel stejně jako provozovatel dopravního prostředku. Citované ustanovení odkazuje na užití úpravy odpovědnosti za škodu způsobenou provozem dopravního prostředku dle § 427 až § 431 občanského zákoníku. I v tomto případě jde o odpovědnost objektivní. Provozovatel zvlášť nebezpečného provozu neodpovídá vždy za způsobenou škodu, pouze za tu škodu, která je v příčinné souvislosti se zvlášť nebezpečným provozem. Odpovědnosti se provozovatel může zprostit, pokud škoda vznikla spoluzaviněním poškozeného dle § 441 občanského zákoníku, nebo pokud provozovatel

⁴² Pokorný, M., Hochman J., Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním, Praha: Linde, 2008, str. 77

prokáže, že škodě nebylo možné zabránit ani po vynaložení veškerého úsilí. Pro možnost použití liberace musíme rozlišit, zda došlo ke škodě v souvislosti s okolnostmi, které mají svůj původ v povaze provozu zvlášť nebezpečného anebo zda škoda vznikne v souvislosti s provozem zvlášť nebezpečným. V druhém z případů, tedy vzniku škody v souvislosti s provozem zvlášť nebezpečným, možnost zproštění odpovědnosti vychází z toho, že provozovatel musí mít nejvyšší úroveň znalostí a zkušeností s takovým provozem a zároveň se musí prolínat s aktivní činností provozovatele.

Liberace není možná, pokud hovoříme o vzniku škody v důsledku okolností mající původ v povaze provozu.

Zákonnou definici pojmu zvlášť nebezpečný provoz nenajdeme, ale vycházíme z vědeckého poznání a technického pokroku. Inspirovat bychom se mohli nechat rozsudkem Nejvyššího soudu ČR, který uvedl: *„jde o pojem relativní, který je třeba vykládat vždy vzhledem ke konkrétním okolnostem. Provoz zvlášť nebezpečný se vyznačuje tím, že při něm dochází k využívání takových technických prostředků či přírodních sil, pro které je typické, že i při zachování veškeré potřebné péče a s využitím všech poznatků vědy a techniky nejsou plně ovladatelné a kontrolovatelné, takže z procesu jejich využití hrozí pro okolí zvýšené a zpravidla přímé nebezpečí vzniku závažných škod.“*⁴³

Občanský zákoník není jediným právním předpisem, který upravuje odpovědnost za škodu způsobenou provozem zvlášť nebezpečným. Úpravu této odpovědnosti bychom našli např. v zákoně č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího zařízení, tzv. atomový zákon. Další zákonné úpravy bychom našli také v ustanoveních mezinárodních smluv, přesněji např. ve Vídeňské úmluvě o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody ze dne 21. května 1964.

⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.2.2004, sp. zn. 25 Cdo 1923/2002

3.2.8. Odpovědnost za škodu způsobenou na vnesených nebo odložených věcech

V ustanovení § 433 a násl. občanského zákoníku nalézáme další případ objektivní odpovědnosti vycházející z odpovědnosti provozovatelů, které můžeme rozdělit do tří okruhů odpovědných subjektů.

V prvním případě jde především o odpovědnost za škodu způsobenou v podniku poskytující ubytovací služby, tedy odpovědnost za škodu způsobenou na věcech, které byly vneseny do prostoru podniku.

Další skupinou odpovědných subjektů jsou ti, kteří provozují činnost spojenou zpravidla s odkládáním věcí. Provozovatel odpovídá fyzické osobě za škodu na věcech odložených na místě k tomu určenému nebo na místě, kam se obvykle odkládají, ledaže by ke škodě došlo jinak. Jde zejména o provozovatele restaurací, kaváren, vináren, divadel, kin, atp. Ustanovení § 433 odst. 2 občanského zákoníku se vztahuje také na odpovědnost za škodu u výchovných zařízení spojené s odkládáním např. sportovního oděvu. Zde se jako nejvíce používaný příklad uvádí odpovědnost škol při hodinách tělesné výchovy, kdy školy odpovídají za odložené věci studentů.

Třetím okruhem odpovědných subjektů jsou provozovatelé garáží a podniků podobného druhu, pokud jde o dopravní prostředky v nich umístěné a jejich příslušenství dle § 435 občanského zákoníku.

Rozdíl od odpovědnosti za škodu podle ustanovení § 421 občanského zákoníku spočívá v tom, „že odpovědnost za škodu se netýká věcí, které mají být předmětem povinnosti odpovědné osoby, nýbrž pouze v souvislosti s předmětem jejího podnikání se nacházejí v její provozovně, jsou tam vneseny nebo odloženy. Dalším rozdílem je ta skutečnost, že nejsou této odpovědné osobě předány.”⁴⁴ Došlo-li by k předání věci provozovateli a následnému uložení, byla by uzavřena smlouva o úschově dle § 747 a násl. občanského zákoníku a za případné poškození, ztrátu nebo zničení by provozovatel odpovídal dle ustanovení § 421 občanského zákoníku.

⁴⁴ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 125

3.2.8.1. Odpovědnost za škodu provozovatele ubytovacích služeb

Vrátíme-li se k odpovědnosti provozovatele ubytovacích služeb, můžeme si vymežit dle ustanovení § 433 odst. 1 občanského zákoníku, za co přesně provozovatel ubytovacích služeb odpovídá a co ubytovacím podnikem rozumíme. Ubytovacím podnikem pro účely tohoto zákona rozumíme podnik, který poskytuje přechodné ubytování, ať už jako hlavní nebo vedlejší činnost podnikání. Nespadají sem podniky poskytující ubytování – bydlení dlouhodobého charakteru dle ustanovení § 711 občanského zákoníku, jako jsou např. podnikové ubytovny.⁴⁵

Pro určení odpovědnosti provozovatele ubytovacích služeb je důležité vymezení věcí, kterých se tato odpovědnost týká. Z ustanovení § 433 občanského zákoníku vyplývá, že vnesené jsou věci, které byly přineseny do prostor, které byly vyhrazeny k ubytování nebo uložení věcí, anebo které byly za tím účelem odevzdány provozovateli nebo některému z pracovníků provozovatele. Další otázkou je, co se myslí prostorem, kam může být věc vnesena. Tím se zabývá rozsudek Nejvyššího soudu ČR pod spisovou značkou 25 Cdo 97/99, který byl popsán blíže v Právních rozhledech a to: *„K umístění věcí ubytovaného podle § 433 odst. 1 OZ slouží jednak prostory pro ubytování samotné, jednak prostory, které jsou k tomuto speciálnímu účelu vyhrazeny. Zatímco o vymezení prostoru pro ubytování nebude zpravidla pochyb, zákon nestanoví, jak a kde mají být prostory vyhrazené k uložení věci situovány a jak mají být vybaveny, a není proto vyloučeno, aby se nacházely i vně ubytovacího objektu. Zákon však tím, že pro označení místa vyhrazeného k uložení věcí užívá pojmu “prostory”, dává najevo, že musí jít o místo určitým způsobem vydělené a od ostatního okolí ohraničené. Český jazyk totiž výrazu “prostora” (množné číslo “prostory”) používá k označení prostředí, které je blíže definováno zpravidla ve vztahu k určitému objektu a které je objemově vymezeno více či méně pevnými hranicemi, nejčastěji se tak označují místnosti situované v nemovitostech. Při absenci zákonné definice nelze*

⁴⁵ Pokorný, M., Hochman J., Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním, Praha: Linde, 2008, str. 79

sice prostory pro uložení věcí omezit pouze na místnosti nacházející se uvnitř ubytovacího objektu, ale pro naplnění znaků prostor podle § 43 odst. 1 OZ je nezbytné, aby šlo o místo fyzicky oddělené od ostatního okolí a nadané jistou prostorovou integritou. Ostatně i pojem “vnesené” naznačuje, že umístění věci je charakterizováno přesunem zvenčí dovnitř, tedy do určitým způsobem uzavřeného prostředí.”⁴⁶ Odpovědnost za vnesené věci platí i pro zaparkované osobní motorové vozidlo v garáži nebo na hotelovém parkovišti provozovaném ubytovatelem.

3.2.8.2. Odpovědnost za škodu provozovatele na odložených věcech

Občanský zákoník ve svých ustanoveních rozeznává odpovědnost za škodu pouze tam, kde při provozování činnosti dochází k odložení věcí. Tam, kde nedochází k odložení věcí, není odpovědnost za škodu dána. Odpovědnost není dána ani tam, kde dochází k ojedinělé, např. placené službě nad rámec poskytovaných služeb provozovatelem, to vyplývá z ustanovení § 433 odst. 2 občanského zákoníku, kde odpovědnost za škodu přichází v úvahu pouze tehdy, pokud odkládání věcí je spojeno s činností fyzické nebo právnické osoby, kterou provozuje.

V případě žaloby na náhradu škody dle § 433 odst. 2 občanského zákoníku je důležité určit, které věci je potřeba odložit v souvislosti s provozem činnosti. Pokorný a Hochman⁴⁷ uvádějí příklad, kdy je provozován bufet uvnitř budovy, v němž se prodávají jak teplé, tak studené pokrmy a jiné občerstvení. V bufetu, kde se prodávají základní pokrmy, není zpravidla potřeba odkládání věcí. Každý případ se ale musí posuzovat individuálně. Tedy u provozovny bufetu uvnitř budovy, který se nedá používat zvenčí, je např. nezbytné odložit lyže, bez ohledu na to, že jde o malý bufet bez možnosti sezení. Pokud je bufet situován v lyžařské oblasti a bufet slouží zejména pro občerstvení lyžařů, je z toho možné vyvodit, že s provozováním bufetu je spojené i odkládání lyží, tudíž dochází ke splnění podmínek dle ustanovení § 433 odst. 2 občanského

⁴⁶ Rozsudek Nejvyšší soudu ČR, sp. zn. 25 Cdo 97/99, Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví, č. 12, Praha: C.H. Beck, 1999, str. 654

⁴⁷ Pokorný, M., Hochman J., Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním, Praha: Linde, 2008, str. 82

zákoníku. V těchto případech je složité určit, zda je provozovatel opravdu odpovědný za škodu, protože může nastat i situace, kdy bufet v budově, např. v horském hotelu by měl být určen především pro rekreanty této budovy a nikoliv poskytovat občerstvení komukoli zvenčí. V tomto případě by se nejednalo o odpovědnost dle § 433 odst. 2 občanského zákoníku. Je nezbytné zkoumat, zda byly věci odloženy na místě tomu určeném nebo na místě, kam se obvykle odkládají.

S odloženou věcí ve smyslu ustanovení § 433 odst. 2 občanského zákoníku souvisí také disponování a bezprostřední dispozice danou věc opatrovat. Pokud uvedeme příklad, kdy v restauraci není možné odložení kabátu na místo obvyklé, tedy věšák, jelikož je přeplněn, odložíme kabát na opěradlo židle, čímž můžeme daný kabát bezprostředně opatrovat. Dojde-li na situaci, kdy musíme opustit místo, např. pro využití WC nebo pro objednávku na baru a nelze si předmětný kabát vzít s sebou, stává se věcí odloženou na místě obvyklém ve smyslu ustanovení § 433 odst. 2 občanského zákoníku.⁴⁸

Provozovatel nesoucí odpovědnost za odložené věci, např. kabát v restauraci, odpovídá sice za pověšený kabát na místě tomu určeném, ale dle ustanovení § 434 občanského zákoníku provozovatel nebude odpovídat za škodu na klenotech, peněžích a jiných cennostech, které byly ponechány v kapsách tohoto kabátu. Dle tohoto ustanovení odpovídá provozovatel jen do výše stanovené prováděcím předpisem ustanovení § 1 nařízení vlády č. 258/1995 Sb., které uvádí, že se hradí škoda do výše 5000 Kč, a to souhrně za všechny věci, nikoliv za každou věc zvlášť. Ale pokud byla škoda způsobena těmi, kteří v provozu pracují, hradí se tato škoda bez omezení.⁴⁹

Nesmíme zapomínat i na situace, kdy dochází k odložení věcí v dopravních prostředcích, na které se nevztahuje odpovědnost za škodu na odložených věcech, nýbrž je tato odpovědnost řešena dle ustanovení § 427 až § 431 občanského zákoníku jako odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků.

⁴⁸ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 128

⁴⁹ Pokorný, M., Hochman J., Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním, Praha: Linde, 2008, str. 83

4. ZPŮSOB A ROZSAH NÁHRADY ŠKODY

V předešlé kapitole jsem se zabýval tím, kdo je odpovědný za případné způsobení škody. Tato obsáhlá kapitola nám jasně popsala, kdo je povinný k náhradě škody. Pokud již víme, kdo způsobil jinému škodu porušením právní povinnosti, přichází na řadu následující zjištění, a to jakým způsobem a v jakém rozsahu (výši) tuto škodu nahradit.

Právní úprava náhrady škody a zvláštní úprava náhrady škody není jednoduchou záležitostí v našem soukromém právu, s čímž je spojena častá komplikace při její aplikaci.

S náhradou škody se můžeme setkat nejen v občanském zákoníku, ale i v obchodním zákoníku a v neposlední řadě také v zákoníku práce. V souvislosti s rozsahem a náhradou škody se mnohdy v právní praxi uvádí zejména “obsah” náhrady škody vyjadřující škodu, která má být hrazena a to jak majetková, tak nemajetková, škoda skutečná a ušlý zisk, přímá či nepřímá, nepředvídatelná škoda, mimořádná škoda atp. Samotným „*rozsahem náhrady škody rozumíme, do jaké výše se hradí škoda, na jejíž náhradu má poškozený právo.*”⁵⁰ Dalším juristickým pojmem je “způsob” náhrady škody, který vyjadřuje to, „*zda se škoda hradí v penězích či uvedením do původního stavu.*”⁵¹

S vývojem civilizace docházelo i k vývoji práva v oblasti náhrady škody. Již zastaralou zásadu “oko za oko, zub za zub”, kdy škůdce musel vytrpět stejné zlo, které způsobil své oběti, bychom v moderním světě hledali jen ztěží, ale i tak bychom toto chování v zemích právem nepoznamenaným našli. I zásada nahradit poškozenému škodu, jakou škůdce způsobil, je dnes zapomenuta. Ani římské právo nezapomínalo na náhradu škody. Pokud vznikla škoda poškozenému, vznikla s tím i určitá práva pro samotného poškozeného, zejména právo na náhradu škody v rozsahu několikanásobku jemu způsobené škody nebo právo na pokutu či odvetu. Soukromá pokuta poškozeného vůči škůdci byla postupným vývojem práva zrušena v pruském zemském právu, které bylo určitým předstupněm výsledné podoby zákona Das allgemeine bürgerliche

⁵⁰ Eliáš, K., Obsah, způsob a rozsah náhrady škody v soukromém právu I, Právní rádce, 2007, č. 12, str. 4

⁵¹ Eliáš, K., Obsah, způsob a rozsah náhrady škody v soukromém právu I, Právní rádce, 2007, č. 12, str. 4

Gesetzbuch neboli tzv. ABGB z roku 1811, který zavedl jednotný pojem náhrady škody.

Náhrada škody prošla značným vývojem i v naší právní úpravě. Československá kodifikace z roku 1950 se v zásadě shodovala s většinou kontinentálně-evropských civilních kodexů. Tehdejší úprava náhrady škody v občanském zákoníku uváděla, že se nahrazuje nejen škoda skutečná, nýbrž i to, co poškozenému ušlo. Úprava náhrady škody dle § 354 tehdejšího občanského zákoníku se z ideologických důvodů distancovala od pojmu ušlý zisk. Naopak tento pojem byl a je součástí dnešní občanskoprávní úpravy, která se v občanském zákoníku nachází od roku 1964.

Ani tento zákon nebyl ve svých začátcích aplikace perfektní, jelikož § 442 občanského zákoníku přiznával poškozenému pouze náhradu skutečné škody. Toto ustanovení bylo odůvodněno, *„jednak zásadou formulovanou v témže ustanovení, že škoda se hradí uvedením do původního stavu, jednak argumentem, že socialistické občanské právo nepřipouští obohacení na úkor jiného, takže by obecné pravidlo o plné náhradě škody, které nebere zřetele na míru zavinění škůdce, vedlo k nežádoucím tvrdostem. Proto § 442 odst. 2 občanského zákoníku umožnil soudu mimořádně přiznat poškozenému i náhradu plné škody, byla-li způsobena úmyslně a pokud by nepřiznání náhrady i jiné než skutečné škody odporovalo pravidlům socialistického soužití. Úmysl škůdce tedy nevedl automaticky ke vzniku práva na náhradu veškeré škody, nýbrž záleželo na soudcovské úvaze, zda se právo poškozenému založí. Uvedený přístup byl jako nepřipadný kritizován.“*⁵² Předmětem kritiky byla zejména odpovědnost škůdců vůči poškozeným, kdy docházelo k porušení základních principů rovného postavení účastníků.

Nynější občanskoprávní úprava, která od roku 1964 prošla řadou změn, vychází ze zásady náhrady majetkových škod v plné výši. Dle § 442 odst. 1 občanského zákoníku se hradí skutečná škoda a to, co poškozenému ušlo, tzv. ušlý zisk. Jednou ze zásadních změn v občanském zákoníku bylo upuštění od náhrady škody ve smyslu navrácení v předešlý stav a novelou zákona č. 509/1991 Sb., byla stanovena náhrada škody primárně v penězích. Navrácení v předešlý stav

⁵² Eliáš, K., Obsah, způsob a rozsah náhrady škody v soukromém právu I, Právní rádce, 2007, č. 12, str. 5

(restituce in integrum) není vyloučeno.⁵³ Tuto úpravu bychom našli v ustanovení § 442 odst. 2, kde škoda se hradí v penězích; požádá-li však o to poškozený a je-li to možné a účelné, hradí se škoda uvedením do předešlého stavu.

4.1. Skutečná škoda a ušlý zisk

Než se pustíme do samotného rozlišení způsobu a rozsahu náhrady škody měli bychom si připomenout, jaká škoda se vlastně nahrazuje. Hned v úvodu právní úpravy způsobu a rozsahu náhrady škody dle ustanovení § 442 odst. 1 zjistíme, že se hradí skutečná škoda a to, co poškozenému ušlo tzv. ušlý zisk. Definici užívaného pojmu skutečná škoda (damnum emergens) zákon nenabízí a tudíž ji musíme hledat v judikatuře soudů. Ve sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek vydané Nejvyšším soudem ČR nalezneme, že *„škoda se chápe jako újma, která nastala (se projevuje) v majetkové sféře poškozeného a je objektivně vyjádřitelná všeobecným ekvivalentem, tj. penězi (a je tedy - nedochází-li k naturální restituci - napravitelná poskytnutím majetkového plnění, především poskytnutím peněz). Skutečnou škodou je nastalé zmenšení (úbytek) majetku poškozeného; představuje vlastně majetkové hodnoty potřebné k uvedení v předešlý stav, popř. k vyvážení důsledků plynoucích z toho, že nedošlo k uvedení v předešlý stav.“*⁵⁴

Z výše uvedené judikatury chápeme, že skutečná škoda spočívá ve zmenšení majetku poškozeného. Ke stejnému názoru došel i Nejvyšší soud ČR v nedávném rozsudku, kde uvedl, že *„skutečná škoda dle § 442 odst. 1 občanského zákoníku představuje majetkovou újmu spočívající v tom, že majetkový stav poškozeného se následkem jednání škůdce snížil.“*⁵⁵ Skutečnou škodu je vždy zapotřebí posuzovat vzhledem ke konkrétním okolnostem, zejména z povahy věci a škody. Skutečnou škodou mohou být i náklady spojené s pořízením nových věcí, i když náklady jsou vyšší než cena věcí v době vzniku škody. Nesmíme zapomínat, že součástí skutečné škody jsou i náklady, které je zapotřebí

⁵³ Pokorný, M., Hochman J., Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním, Praha: Linde, 2008, str. 82

⁵⁴ Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, vydávaná Nejvyšším soudem ČR, R 55/1971, str. 339-340

⁵⁵ Rozhodnutí nejvyšší soudu ČR ze dne 16.12.2009, sp. zn. 25 Cdo 4429/2007

vynaložit k odstranění škody a také ty náklady, které jsou nutné ke zjištění rozsahu škody.⁵⁶ Na to je poukazováno ve sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu ČR, kde je uvedeno, že *“škodu spočívající v tom, že poškozený vynaložil vyšší náklady na vypůjčení osobního automobilu ve srovnání s náklady, jež by jinak vynaložil na provoz svého automobilu, který nemohl použít v důsledku poškození, je třeba považovat za skutečnou škodu, kterou je škůdce povinen nahradit v rozsahu nutně a účelně vynaložených nákladů.”*⁵⁷

Podíváme-li se do druhé části ustanovení § 442 odst 1 občanského zákoníku, narazíme na náhradu škody za tzv. ušlý zisk, na který má poškozený právo i vedle skutečné škody. Výše uvedené ustanovení je jediným v občanském zákoníku, které pojem ušlý zisk (*lucrum cessans*) zmiňuje, v ostatních ustanoveních se o ušlém zisku hovoří obecně jako o škodě. Ušlý zisk chápeme jako to, čeho by poškozený mohl dosáhnout za normálních okolností, nebýt vzniku škody. Podle občanskoprávní úpravy poškozený nemá právo výběru mezi abstraktním a konkrétním ušlým ziskem. Samotný poškozený musí prokázat výši ušlého zisku, která mu byla způsobena vznikem škody. Podobně jsou na tom i poškození v pracovněprávních vztazích. Odlišně se k tomu staví obchodněprávní úprava, která v ustanovení § 381 obchodního zákoníku opravňuje poškozeného požadovat náhradu ušlého zisku, který je v obdobném oboru při poctivém obchodování běžně dosažitelný.

Vrátíme-li se k abstraktnímu právu na ušlý zisk v občanském právu, nalezneme jistou možnost uplatnit náhradu škody způsobenou abstraktním ušlým ziskem a to tehdy prokáže-li poškozený, že mu zisk ušel, ale není schopen prokázat výši této škody. Pro tyto případy stanoví tuto výši soud dle § 136 občanského soudního řádu. Aby soud mohl určit výši ušlého zisku musí mít své důvody o stanovení této výši podložené zisky v obdobných případech, jako je tomu v obchodním právu.⁵⁸ Ušlý zisk musí být jednoznačně odůvodněn, *„odcizí-li někdo peníze muži jdoucímu do kasína, nemůže se poškozený domáhat náhrady ušlého zisku*

⁵⁶ Pokorný, M., Hochman J., Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním, Praha: Linde, 2008, str. 107

⁵⁷ Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, vydávaná Nejvyšším soudem ČR, R 7/1992

⁵⁸ Eliáš, K., Obsah, způsob a rozsah náhrady škody v soukromém právu II, Právní rádce, 2008, č. 1, str. 7

s argumentem, že mít hotovost, vyhrál by v ruletě.”⁵⁹ Závěry judikatury se logicky shodují v tom, že se poškozenému musí dostat náhrady škody v plném rozsahu společně s ušlým ziskem, ale nesmí dojít k bezdůvodnému obohacení poškozeného na úkor škůdce.

4.2. Způsob náhrady škody

Jak již bylo naznačeno výše, hovoříme-li o způsobu náhrady škody, máme tím na mysli, zda vzniklou škodu hradíme peněžitými prostředky nebo uvedením do původního stavu. Rozlišujeme tedy peněžitou náhradu tzv. relutární restituci a uvedení do původního stavu, tzv. naturální restituci. V dnešní platné úpravě náhrady škody převažuje peněžitý způsob náhrady škody, který se dle důvodové zprávy k vládnímu návrhu zákona č. 509/1991 Sb. „*přizpůsobuje potřebám praxe, ve které se škoda nahrazuje zásadně v penězích a jen výjimečně uvedením do předešlého stavu.*”⁶⁰

Před změnou zákona do 31.12.1991 byl způsob náhrady škody upravován v ustanovení § 442 odst. 1 občanského zákoníku a to tak, že se hradí jen skutečná škoda, a to uvedením v předešlý stav; není-li to dobře možné nebo účelné, hradí se v penězích. Nejvyšší soud ČR v té době vydal „*velmi ilustrativní rozhodnutí NS ČR sp. zn. 1 Cz 82/88 (R25/1990). V této věci požadoval žalobce náhradu škody po škůdci, který mu poškodil automobil. Požadoval částku ve výši ceny opravy. Soud nižšího stupně nepřiznal žalobci část požadavku s tím, že žalobce neprokázal výši hodnoty práce na opravu, kterou si prováděl sám, lze mu proto na náhradě přiznat jen hodnotu materiálu. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že napadeným rozhodnutím byl porušen zákon. Závěr odůvodnil takto: Podle ustanovení § 442 odst. 1 o.z. se hradí jen skutečná škoda, a to uvedením v předešlý stav; není-li to možné nebo účelné, hradí se v penězích.*”⁶¹

⁵⁹ Eliáš, K., Obsah, způsob a rozsah náhrady škody v soukromém právu I, Právní rádce, 2007, č. 12, str. 8

⁶⁰ Eliáš, K., Obsah, způsob a rozsah náhrady škody v soukromém právu II, Právní rádce, 2008, č. 1, str. 4

⁶¹ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 142

Náhradu škody bychom nenašli pouze v občanském zákoníku, ale i v obchodním zákoníku a zákoníku práce, kde všechny tyto právní předpisy rozlišují náhradu škody v penězích a uvedením do předešlého stavu. V žádném z těchto zákonů není povinnost hradit škodu pouze jednou z možností, ale mohou se tyto způsoby náhrady škody navzájem kombinovat. Tedy zčásti uvedením do původního stavu a zčásti hradit v penězích. Zde bychom mohli uvést typický příklad, *„kdy škůdce uvede do původního stavu poškozenou věc a penězi vyrovná ušlý zisk, anebo dorovná škodu na věci v penězích, nepředstavuje-li její oprava plnou náhradu škody.”*⁶²

Způsob náhrady škody volí zásadně poškozený, který určí, zda škůdce bude škodu nahrazovat penězi nebo uvedením do původního stavu za předpokladu, že je to možné, a to objektivně, a účelné, tedy tento způsob náhrady škody musí být i z hospodárného pohledu přijatelný. Možnost volby je stanovena občanským zákoníkem v § 442 odst. 2., kdy se toto ustanovení užije v případě, *„např. má-li být náhrada škody uskutečněna provedením stavebních prací potřebných k tomu, aby byla odstraněna škoda na domu, jež vznikla při provádění výkopových nebo stavebních prací v blízkosti domu poškozeného, přičemž škůdce (např. stavební podnik) má k dispozici stavební materiál, stroje a pracovní síly”*⁶³

Jakým způsobem nahradit škodu může navrhnout i samotný škůdce, s čímž ale musí souhlasit poškozený. S takovým případem bychom se mohli setkat v pracovním právu, které vychází z pojetí, že způsob náhrady škody určuje škůdce. Tato tradice je podle mého názoru již trochu přežitá a ztotožňuji se z názorem Eliáše⁶⁴, že by bylo namíste od tohoto způsobu volby náhrady škody ze strany škůdce upustit.

Jak již bylo výše řečeno, primárním způsobem náhrady škody je náhrada peněžítá, zejména, hovoříme-li o případech řešených před soudem. Důvodem přednostního uplatňování peněžité náhrady je především její snadnější vymahatelnost, ale také možná nedůvěra

⁶² Eliáš, K., Obsah, způsob a rozsah náhrady škody v soukromém právu II, Právní rádce, 2008, č. 1, str. 5

⁶³ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kolektiv, Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha 2009, str. 1285

⁶⁴ Eliáš, K., Obsah, způsob a rozsah náhrady škody v soukromém právu II, Právní rádce, 2008, č. 1, str. 5

poškozeného v náhradu škody, kterou by škůdce realizoval nekvalitním uvedením do původního stavu, což by mohlo způsobit další spor.

Občanskoprávní úprava v ustanovení § 442 odst. 1 občanského zákoníku se zabývá jak otázkou obsahu náhrady škody, tak jejím rozsahem. Je-li na první místo postavena povinnost nahradit škodu uvedením v předešlý stav s tím, že pokud není tento způsob dobře možný, bude se škoda hradit v penězích, „*je třeba vycházet z toho, že náklady na uvedení v předešlý stav (jako základní forma náhrady) určují i rozsah náhrady odvozené.*”⁶⁵ V takovém případě výše peněžité náhrady musí odpovídat nákladům, které bylo zapotřebí vynaložit na uvedení do předešlého stavu.

Občanské právo rozeznává i případy, kdy uvedení do původního stavu není možné a tedy nelze ani uvažovat o nákladech na uvedení do původního stavu. Situace, kdy není možné uvedení v předešlý stav, se stává určitým vodítkem pro vyčíslení škody. Ustanovení § 443 občanského zákoníku řeší právě případ, kdy věc je zcela zničena a výše náhrady škody vychází z ceny poškozené věci v době vzniku škody. Rozdíl je zejména u náhrady škody na motorových vozidlech, kde musí jít o cenu, za kterou lze skutečně koupit náhradní věc, a ne pouze o hodnotu účetní.

Do této doby jsme se zabývali pouze škodou způsobenou na věcech neboli na majetku, ale jsou časté případy, kdy je škoda způsobena na zdraví. Způsob náhrady škody v tomto případě je možný výhradně v penězích. Naturální restituce u náhrady škody způsobené na zdraví nepřichází z povahy věci v úvahu. Peněžitá náhrada se hradí nejčastěji jednorázově nebo formou tzv. renty. K jednorázovému odškodnění dochází dle ustanovení § 444 odst. 1 občanského zákoníku u náhrady bolestného, náhrady za ztížené společenské uplatnění.

Občanskoprávní úprava dovoluje dohodu poškozeného a škůdce ohledně rozsahu a způsobu náhrady škody, ovšem vyjma případů kogentních ustanovení. „*Tímto způsobem jsou vymezeny dispozitivní a kogentní ustanovení občanského zákoníku. Ustanovení § 442 a § 443, které upravují způsob a rozsah náhrady škody uvedeného pohledu mají*

⁶⁵ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 143

dispozitivní charakter. Tato možnost zejména v oblasti rozsahu náhrady škody je omezena naopak kogentními ustanoveními § 574 odst. 2 občanského zákoníku. Omezení se týká zejména dohod o rozsahu hrazené škody uzavřených osobami před vznikem škody. Po vzniku škody tato ustanovení již na dohody o rozsahu náhrady škody nedopadají.”⁶⁶

4.3. Rozsah náhrady škody

Co se vůbec rozumí rozsahem škody? Rozsahem náhrady škody je vymezení, které stanovuje, do jaké výše se škoda hradí poškozenému ze strany škůdce neboli kolik má škůdce nahradit poškozenému. Občanskoprávní úprava nestanovuje maximální hranici pro náhradu škody, ale při náhradě škody na majetku – na věcech náhrada spočívá v úhradě veškerých vzniklých škod poškozenému a to i ušlého zisku. Jak již bylo výše uvedeno, jeden ze způsobů náhrady škody a uspokojení poškozeného je i v případech vzniku škody úmyslným trestným činem, z něhož měl pachatel majetkový prospěch dle ustanovení § 442 odst. 3 občanského zákoníku, který má dopad i na věci, které škůdce získal trestnou činností.

Poškozený, kterému je způsobena škoda, musí prokázat výši této škody, kterou mu má škůdce uhradit. Není-li možné zjistit výši škody, je na soudu určit dle své úvahy, jak vysoká bude náhrada ze strany škůdce dle § 136 občanského soudního řádu.

Chceme-li určit rozsah neboli výši škody na majetku, musíme vycházet z ceny věci v době poškození, s čímž souvisí i pojem “cena obvyklá”. Co se rozumí cenou obvyklou? Jedná se o takovou cenu, za kterou je možné v daném místě a daném čase pořídit věc náhradní. Cena obvyklá je mnohdy označovaná jako tzv. cena obecná, která je ovlivňována poptávkou a nabídkou na trhu, někdy taktéž cena tržní. Přesnou definici ceny obvyklé nalezneme v ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku, kde obvyklou cenou se rozumí cena, která by byla dosažena při prodeji stejného, popřípadě obdobného

⁶⁶ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 147

majetku nebo při poskytování stejné nebo obdobné služby v obvyklém obchodním styku v tuzemsku ke dni ocenění. Přitom se zvažují všechny okolnosti, které mají na cenu vliv, avšak do její výše se nepromítají vlivy mimořádných okolností trhu, osobních poměrů ani vliv zvláštní obliby jako např. rodinné fotografie, suvenýry či dárky.

V souvislosti s náhradou škody rozlišujeme i tzv. cenu reprodukční. Tou se rozumí cena, kterou je zapotřebí vynaložit na zhotovení nové věci. Reprodukční cenu nelze zcela dobře použít při stanovení náhrady škody, jelikož tato cena je vyjádřena bez opotřebení poškozené věci.

V občanskoprávní teorii dále rozeznáváme tzv. pořizovací cenu, která vyjadřuje částku, za jakou byla poškozená věc pořízena bez ohledu na opotřebení.

Dále se můžeme setkat s tzv. časovou cenou, čímž se rozumí věcná hodnota věci. K jejímu výsledku se dobereme po odpočtu přiměřeného opotřebení a nákladů na opravu z ceny reprodukční. Někdy se uvádí i cena zjištěná nákladovým způsobem.

Poté, co jsem roztřídil pojmy cen v souvislosti s rozsahem náhrady škody, se zaměřím na náhradu škody na věci již opotřebované. Výše škody dle ustanovení § 443 občanského zákoníku se vztahuje jak na věci movité, tak na věci nemovité, a to bez jakéhokoliv stanoveného limitu. Dle § 443 občanského zákoníku, se při určení výše škody na věci se vychází z ceny v době poškození. Toto ustanovení se použije při poškození věci, úplném zničení věci nebo při ztrátě a odcizení věci.

Vznikla-li škoda odcizením, poškozením nebo zničením věci starší a opotřebované, musíme vždy přihlížet právě k těmto vlastnostem věci. Pro stanovení výše náhrady škody je nutné zjistit obecnou cenu v době, kdy ke vzniku škody došlo a neměli bychom se spokojit s pouhou účetní hodnotou dle inventarizačních předpisů.⁶⁷ Výše náhrady za škodu způsobenou škůdce na věci poškozeného se zásadně nestanovuje v době rozhodování soudu. *„To by prakticky znamenalo odvíjet výši škody od okolností, zda a kdy si poškozený opatřil náhradní věc nebo kdy poškozenou věc uvedl do původního stavu. Výše škody by tak byla závislá na takové okolnosti, která s příčinou vzniku škody, za kterou škůdce*

⁶⁷ Pokorný, M., Hochman J., Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním, Praha: Linde, 2008, str. 107

odpovídá, nesouvisí.”⁶⁸ Dojde-li k úplnému zničení věci, výše náhrady se stanoví z ceny, za kterou je možné obstarat totožnou věc stejné kvality. Nesmíme opomenout, že v rámci náhrady škody dochází k úhradě jen nákladů spojených s uvedením věci do původního stavu, který existoval před vznikem škody. Ke zvážení výše náhrady musí dojít i s ohledem na opotřebení, zničení a hodnotu zbylého materiálu, který byl použit na náhradu škody uvedením do původního stavu.

„Při škodách na věci opotřebované nebo použité se vychází z názoru, že při vynaložení určité částky na opravu věci je od této částky třeba odečíst částku odpovídající zhodnocení věci oproti jejímu stavu před poškozením. Pokud provedenou opravou (např. nahrazením opotřebovaných součástí novými) se věc oproti původnímu stavu zhodnotila, od nákladů na uvedení věci do původního stavu se odečítá částka, představující toto zhodnocení (srov. R 54/2003). Je samozřejmé, že v případě, kdy opravou nedochází ke zhodnocení věci oproti jejímu stavu před poškozením, není důvod od nákladů účelně vynaložených na odstranění následků škodné události jakékoliv „zhodnocení“ či „amortizaci“ odečítat.”⁶⁹

Občanský zákoník neupravuje jen náhradu škody na majetku, ale i škody způsobené na zdraví. Každý, komu je způsobena škoda právě na zdraví, má právo se domáhat povinnosti plnit náhradu v rozsahu jemu způsobené škody. I přesto, že ušlý výdělek je důvodem náhrady škody s vazbou na poškození zdraví, nemůžeme náhradu škody uplatnit v případě, kde o škodu na zdraví nejde. Taková situace může nastat, kdy škoda sice má původ v nemožnosti výkonu pracovní činnosti a dosažení finančního příjmu, ale nikoli ve spojení se vznikem škody na zdraví, ale se vznikem škody, např. výkonu práva nájmu truhlářské dílny, kde není možné dočasně vykonávat pracovní činnost. V takovém případě posuzujeme způsobenou škodu z pohledu škody na věci. Poškozený v takové situaci může požadovat náhradu ušlého majetkového zisku. U škody způsobené na zdraví je potřeba rozlišovat, zda došlo k újmě na zdraví nebo k usmrcení. Rozsah náhrady škody na zdraví zahrnuje

⁶⁸ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kolektiv, Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha 2009, str. 1289

⁶⁹ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kolektiv, Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha 2009, str. 1290

zejména náklady na léčení, ztrátu na výdělku v době pracovní neschopnosti i po jejím skončení, ztrátu na důchodu, bolestném a náhradu za ztížení společenského uplatnění.⁷⁰

Občanský zákoník ve svých ustanoveních nerozlišuje způsob a rozsah náhrady škody v závislosti na zavinění škůdce. Takto činil např. občanský zákoník z roku 1811, který na základě zavinění měnil způsob a rozsah náhrady škody. Proti tomu se zákonodárci ohradili a konstatovali, že v některých případech by docházelo k rozporu se spravedlností, kdy by byla uložena povinnost hradit škodu v plné výši. Současná občanskoprávní úprava nestanovuje soudcům žádná pravidla, na základě kterých mohou náhradu za způsobení škody snížit, tzv. možnost moderace. Výjimku nalézáme v případě, kdy ke způsobení škody došlo úmyslně. V takové situaci není možné ke snížení náhrady přistoupit. Snížení náhrady se vyskytuje pouze v mimořádných případech.⁷¹

„V souvislosti s úpravou náhrady škody bylo v různých evropských zemích – zejména ve dvacátém století – zvažováno, zda má být připuštěno mimořádné zmírnění výše náhrady soudem, zejména se zřetelem k okolnostem případu a k majetkovým poměrům škůdce. Proti tomu bývá namítáno, že se tím vnáší do soukromých poměrů takové sociální hledisko, které by měl stát řešit ve své režii a ne je vyvažovat dopadem do majetkových poměrů poškozeného.”⁷² S tímto názorem nesouhlasí většina evropských států, které se neztotožňují s českou právní úpravou v ustanovení § 450 občanského zákoníku, kde právě soud může z důvodů zvláštního zřetele náhradu škody přiměřeně snížit. Vezme přitom zřetel zejména k tomu, jak ke škodě došlo, jakož i k osobním a majetkovým poměrům fyzické osoby, které ji způsobila; soud při tom také přihlédne k poměrům fyzické osoby, která byla poškozena.

4.4. Náhrada škody na věcech – majetku

Náhrada škody způsobená na věcech je jednou z nejběžnějších náhrad, se kterou se můžeme setkat. Škoda na majetku může vzniknout

⁷⁰ Pokorný, M., Hochman J., Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním, Praha: Linde, 2008, str. 109

⁷¹ Fiala, J., Kindl, M., a kolektiv, Občanské právo hmotné, Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, str. 643

⁷² Eliáš, K., Obsah, způsob a rozsah náhrady škody v soukromém právu II, Právní rádce, 2008, č. 1, str. 8

poškozenému buď ztrátou, zničením nebo poškozením. Takové pravidlo bychom analogicky aplikovali i v případě vzniku škody na majetkových právech a jiných hodnotách. Jak ustanovení § 443 občanského zákoníku uvádí, při určení výše škody na věci se vychází z ceny v době poškození. Toto ustanovení je určitým odrazovým můstkem úvah umožňující pružně reagovat na konkrétní případy. Z toho usuzujeme, že náhrada musí být dostatečného rozsahu, aby byla schopna pokrýt obnovu poškozeného majetku, aby jej mohl užívat stejným způsobem jako před poškozením.

Věci neboli majetek poškozeného nemůžeme chápat jen ve smyslu hmotných předmětů, které, dojde-li ke škodě, se nahradí buď penězi nebo uvedením poškozené věci do původního stavu. Je potřeba respektovat i to, že společně s majetkem osob existují i vazby např. citové, které poškozený majetek zhodnocují.

Vznikne-li škoda poškozenému, neměla by být náhrada škody v takovém rozsahu, aby docházelo k obohacení poškozeného na úkor škůdce. Velmi často se ale setkáváme s problémem, zejména u starších a opotřeбенých věcí, kdy výše náhrady za poškození s ohledem na opotřebení nesplní účel náhrady škody, jelikož za poskytnutou náhradu není možné obstarat novou věc. V takovém případě je poškozený nucen hradit část prostředků ze svého, čímž „*bude zasaženo do struktury majetku tak, jak by nebylo, nebýt vzniku škody*”⁷³ nebo poškozený nemá dostatečné finanční prostředky, čímž nemůže poškozenou věc uvést v předešlý stav. Judikatura v takovém případě zastává opačný názor preferující ochranu a tudíž náhradu škody v celkové výši majetku poškozeného. Nesmíme takovou situaci vnímat jako mechanickou, nýbrž je zapotřebí vždy zvážit účel náhrady škody.

Rozlišovat musíme také škodu, při které dochází k poškození pouze části věci nikoliv celku, ale při její výměně se celková hodnota věci snižuje. Mezi takové případy patří zejména škoda na motorových vozidlech, kdy i při sebelepší opravě se celková hodnota vozidla snižuje. Náhrada tedy nespočívá jen v náhradě samotné části poškozené věci, ale musí dojít k náhradě ve všech souvislostech, tedy i náhrady celkového snížení hodnoty věci. V praxi se ale setkáme a podle mého názoru ve více než 50% případech, že náhrada škody je pouze za poškozenou věc, nikoli

⁷³ Fiala, J., Kindl, M., a kolektiv, Občanské právo hmotné, Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, str. 644

za snížení hodnoty věci jako celku. Pro náhradu škody není určující, zda poškozený danou věc bude nadále užívat, nebo ji následně prodá.⁷⁴

4.4.1. Náhrada škody způsobená na používaném vozidle

Náhrada škody způsobená na vozidle je pro mnoho řidičů často diskutovaným tématem. Ustanovení občanského zákoníku upravují tuto škodu pouze obecně a složitější případy řeší až aplikační praxe soudů. Ani judikatura však není zcela jednotná, neboť ohledně této problematiky se právní názor Nejvyššího soudu ČR liší od názoru Ústavního soudu ČR.

Názor Nejvyššího soudu ČR k náhradě škody již používaného a tudíž částečně opotřebovaného vozidla se od mého pohledu na tuto problematiku dosti liší. Judikatura vychází z pravidla, že poškozený po následné náhradě škody, tedy opravě či výměně za novou věc by měl zhodnocení svého majetku důsledkem opravy či výměny vrátit, aby nedocházelo na jeho straně k bezdůvodnému obohacení. S tímto názorem se neztotožňuji, jelikož vlastním-li automobil, který zrovna nesjel z výrobní linky a škůdce mi způsobí škodu, kterou požaduji nahradit, chci, aby mé vozidlo bylo opět provozuschopné a bez rozdílu, zda se jedná o nové součástky či nikoli. Přeci nebudu doplácet na škodu, kterou jsem ani z části nezavinil. To mi přijde nemorální a vůči škůdci nevyhovné.

Nejvyšší soud ČR ve své rozhodovací praxi zastává názor, že *„u škody vzniklé na věci použité a částečně opotřebované pak musí být přihlédnuto k obecné ceně věci v době poškození, přičemž od částky vyjadřující náklady na opravu věci musí být odečtena částka odpovídající zhodnocení vozidla jeho opravou oproti původnímu stavu (v opačném případě by poškozenému vznikalo bezdůvodné obohacení zhodnocením věci, pokud by opotřebované součásti byly nahrazeny součástmi novými). Zároveň však není podstatné, zda poškozený věc skutečně opravil či nikoliv, neboť výši škody nelze činit závislou na tom, jak poškozený s věcí naloží, tedy např. zda ji někomu daruje, prodá nebo vymění a za jakou cenu (protihodnotu), neboť tyto okolnosti jsou nahodilé*

⁷⁴ Fiala, J., Kindl, M., a kolektiv, Občanské právo hmotné, Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, str. 644

*a bez souvislosti s příčinou vzniku škody*⁷⁵ Z výše uvedeného rozsudku můžeme konstatovat, že Nejvyšší soud ČR je názoru, že dojde-li k poškození věci již užívané, zčásti opotřebované a k následné opravě, poté je nutné odečíst částku odpovídající zhodnocení věci od nákladů na její opravu.

Další otázkou je tzv. amortizace. Není sporu o tom, že oprava vozidla může daný automobil zhodnotit, ale ne ve všech případech tomu tak je. Cenu vozidla bude určovat znalec v příslušném oboru, který určí výši obvyklé ceny jak před samotnou opravou, tak po ní. Důležitá je úloha znalce při hodnocení a započítávání amortizace poškozených dílů automobilu, které bylo třeba vlivem škodné události nechat vyměnit za nové, aby vozidlo bylo nadále z technického hlediska provozuschopné. Hodnotíme-li cenu vozidla, musíme vycházet z celku, nikoli z jednotlivých náhradních dílů, jelikož automobil se prodává jako celek. Navíc vozidlo bourané, má již sníženou hodnotu, i když je bezvadně opravené.

Otázkou je, zda je v praxi důležité rozlišovat obvyklou cenu opravou zvýšenou od ceny obvyklé před vznikem škody. K samotné opravě poškozeného a částečně opotřebovaného dílu vozidla došlo nahrazením novými díly srovnatelné kvality jako před poškozením vozidla z důvodu, aby bylo možné vozidlo opět bez problémů používat stejným způsobem jako před vznikem škody. Šlo tedy o výměnu - opravu nezbytně nutných dílů za nové, neopotřebované, ale bez zvýšení obvyklé ceny vozidla před poškozením. Naproti tomu stojí případ, kdy oprava vozidla za pomoci nových a kvalitnějších náhradních dílů obvyklou cenu před poškozením zvýší, vzhledem k použitým dílům než bylo nutné. Tím vzniká dle názoru Nejvyššího soudu ČR bezdůvodné obohacení poškozeného zhodnocením jeho věci, v našem případě vozidla. S takovým závěrem se ale neztotožňuje nejen široká veřejnost, ale i některé prvoinstanční soudy, které se přiklánějí spíše k nálezů Ústavního soudu ČR.⁷⁶

Dle mého názoru je nález Ústavního soudu ČR přelomový v otázce náhrady škody způsobené na používaném vozidle. Rozhodnutí Ústavního soudu ČR přináší rozumné vysvětlení k tomuto nejasnému tématu, a to „že pokud měl odvolací soud pochybnosti o výši majetkové újmy,

⁷⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.11.2001, sp. zn. 25 Cdo 347/2000

⁷⁶ Kotrady, P., Náhrada škody způsobené na používání vozidle, Právní rádce, 2008, č. 11, str. 12

a tedy i o správnosti závěrů znaleckého posudku, tj. o nezbytné výši nákladů na uvedení vozu do stavu před jeho poškozením, bylo namístě provést další dokazování, které by osvětlilo, zda provedením oprav skutečně došlo ke zhodnocení předmětného vozidla (tzn. například, zda oprava mohla být provedena i jiným způsobem než za použití nových náhradních dílů, zda nebyly v souvislosti s opravou poskytnuty např. kvalitnější

či nadstandardní, ale nikoliv nezbytné díly či součásti vozu apod., zda došlo k výměně součástí vozidla, které se rychleji opotřebovávají a běžně je nutné je častěji vyměňovat, zda tedy nebyla zvýšena užitnost vozidla, zlepšeny jízdní vlastnosti a zda se použitím nových náhradních dílů nevyšla tržní cena vozidla).”⁷⁷

Ústavní soud ve svém nálezu dále zmiňuje, „*je-li za škodu považována újma, která nastala v majetkové sféře poškozeného, a její výše je dána rozdílem mezi majetkovým stavem poškozeného před a po poškození, musí i rozsah náhrady škody zohlednit výši všech nutných prostředků, které byl poškozený nucen vynaložit k obnovení původního majetkového stavu, v daném případě k opravě vozidla tak, aby bylo z technického hlediska stejně provozuschopné jako před škodnou událostí. Pokud obnovení původního majetkového stavu není možné jinak než za použití nových náhradních dílů, oprava byla provedena účelně a směřovala jen k odstranění následků škodné události, nelze přenášet povinnost k úhradě nákladů na uvedení věci do původního stavu na poškozeného a neodůvodněně jej znevýhodňovat oproti škůdci.*”⁷⁸

Dále Ústavní soud ČR bere v úvahu i fakt, že poškozené vozidlo, byť i bezvadně opravené, vždy ztrácí na své hodnotě než jaká byla před jejím poškozením. Dalším velice silným argumentem proti názoru Nejvyššího soudu ČR je, že tzv. zhodnocení vozidla bylo poškozenému vnuceno protiprávním jednáním.

Sám Ústavní soud ČR odkazuje na rozhodnutí Okresního soudu Plzeň-jih, který v odůvodnění rozsudku uvedl, že „*není možné po poškozeném požadovat, aby doplácel na nehodu, pokud opravou vozu,*

⁷⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 19.3.2008 ve věci II. ÚS 2221/07

⁷⁸ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 19.3.2008 ve věci II. ÚS 2221/07

*který by jinak poškozený nemohl v důsledku zavinění jiného užívat, nedošlo ke zcela zjevnému přínosu poškozeného*⁷⁹

Ústavní soud ČR zastává názor individuálního srovnání majetkového stavu před poškozením a po opravě vozidla s ohledem na vynaložené prostředky nutné k uvedení vozidla do provozuschopného stavu. Nevyvrací možnost bezdůvodného obohacení, ale uvádí, že je nutné zvážit účel nezbytných nákladů, které jsou vynaloženy na uvedení poškozené věci do původního stavu.⁸⁰ Závěrem Ústavního soudu ČR je, že soud nejen že musí respektovat a hájit právo, ale výklad a následná aplikace musí směřovat ke spravedlnosti.

Řada řidičů se setkává s problémem náhrady škody při likvidaci škodných událostí u pojišťoven, které mají povinnost nahradit škodu z titulu zákonného pojištění, pokud škodná strana je náležitě pojištěna pro případ způsobení škody provozem vozidla. Řada pojišťoven bohužel poskytuje náhradu škody pouze do výše hodnoty vozy před škodnou událostí. Obvodní soud pro Prahu 1 se v rozsudku sp. zn. 11C 137/2006 zabýval tím, zda je vůbec možné, aby byla oprava provedena jinými náhradními díly než novými, čímž reagoval na argumentaci pojišťoven, podle kterých by poškozený po vzniku škody na vozidle musel shánět v autobazarech na opravu svého vozidla náhradní díly ze stejného automobilu a navíc stejně opotřebovaného. Pokud by poškozený svůj automobil odvezl na opravu do autorizovaného servisu, nelze poškozenému takový krok přičítat k tíži a tu část majetku, o kterou si poškozený zhodnotil svůj vůz z opotřebovaných náhradních dílu na zcela nové, mu musí být odškodněna.⁸¹

*„Představa, jak se u soudu dokazuje, zda poškozený, případně autoservis, ve kterém bylo vozidlo opravováno, vyvíjeli při hledání přiměřeně opotřebovaných dílů dostatečnou aktivitu a zda tyto díly pořídili za obvyklou cenu na trhu, posouvá řízení o náhradě škody do zcela jiných dimenzí, pokud jde o jeho ekonomickou a časovou stránku.”*⁸²

⁷⁹ Rozsudek Okresního soudu Plzeň – jih ze dne 29.6.2007, sp. zn. 4 C 212/2005

⁸⁰ Kótrady, P., Náhrada škody způsobené na používání vozidle, Právní rádce, 2008, č. 11, str. 13

⁸¹ Obvodní soud pro Prahu 1 ze dne 28.11. 2006, sp. zn. 11 C 137/2006

⁸² Kótrady, P., Náhrada škody způsobené na používání vozidle, Právní rádce, 2008, č. 11, str. 14

4.5. Náhrada škody způsobené na zdraví a životě

Platnou právní úpravu náhrady škody způsobenou na zdraví a životě najdeme v ustanovení § 444 - § 449a občanského zákoníku. Náhrada škody na zdraví a životě stojí na pomezí materiální neboli majetkové a imateriální neboli nemajetkové újmy. Právě z důvodu své povahy, kladených nároků a specifikací je v občanském zákoníku upravena samostatně. Řada evropských států upravují tzv. tripartitní reparabilní újmy jako materiální újmu, nemateriální újmu a újmu na zdraví. Rozdíl s českou právní úpravou shledávám v obsahu a celkové koncepci náhrady škody na zdraví a životu. V současné době vcelku samostatná úprava náhrady škody na zdraví v občanském zákoníku vychází z rakouského ABGB, v němž bylo zakotveno velké množství náhrad spojených se vznikem škody na zdraví a životě jako např. léčebné výlohy, ztráta na výdělku, bolestné a náklady na výživu pozůstalým.⁸³

Dnešní úprava občanského zákoníku představuje rozšíření a rozvedení rakouské úpravy (ABGB) zkombinované s úpravou tzv. středního občanského zákoníku z roku 1950, který stanovil další podmínky spojené s náhradou škody. Současná právní úprava je založena na taxativně vymezených právech poškozeného, popřípadě jiných osob v souvislosti se vznikem škody na zdraví a životě. Náhrada škody na zdraví je založena na propojení nároků materiální a nemateriální povahy. Můžeme tedy říci, že česká právní úprava újmy na zdraví a životě má dvě složky:

- Majetkovou (materiální)
- Nemajetkovou (imateriální)

Majetková složka institutu náhrady škody na zdraví a životě kryje finanční újmu, která vznikla důsledkem poškození zdraví člověka. V takovém případě hovoříme o ztrátě na výdělku, o náhradě za dobu pracovní neschopnosti, náhradě za dobu po skončení pracovní

⁸³ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 156

neschopnosti nebo při invaliditě, dále o ztrátě na důchodu, o nákladech účelně vynaložených na léčbu, v případě úmrtí o nákladech pohřbu a výživu pozůstalých.

Druhou složkou náhrady škody za způsobení újmy na zdraví a životě je nemajetková náhrada určená k přiměřenému zmírnění nebo zadostiučinění morální újmy osoby poškozeného, případně jeho blízkých. Imateriální náhradou je bolestné, náhrada za ztížení společenského uplatnění a odškodnění pozůstalým za usmrcení poškozeného.⁸⁴

Bolestné, náhrada za ztížení společenského uplatnění a odškodnění pozůstalým jsou vždy vypláceny jednorázově. Právní teorie společně s náhradou škody užívá také formu tzv. odbytného. Tím se rozumí dle ustanovení § 449a občanského zákoníku možnost, kdy oprávněný může uzavřít s povinným písemnou dohodu, ve které si sjednají jednorázové odškodnění, což platí i o budoucích nárocích podle § 446 až § 449 občanského zákoníku jako např. náhradu za ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti dle ustanovení § 446 občanského zákoníku, náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti nebo při invaliditě dle § 447 občanského zákoníku, dále je také možná dohoda u náhrady za ztrátu důchodu dle § 447a občanského zákoníku atp.

Vrátím-li se k dvousložkové koncepci náhrady škody uvedené výše, musím konstatovat, že i přes veškeré úsilí zákonodárců se tento systém potýká s řadou nedostatků řádného odškodnění. Tyto vidím zejména v imateriálním odškodnění, které i přes svoji šíři není univerzálním a tudíž komplexním řešením pro všechnu imateriální újmu, kterou poškozený musí snášet. Poškozený se často potýká s újmou zasahující do osobní, rodinné, kulturní a sportovní sféry. Bohužel zde není možnost této újmy se domáhat skrze imateriální náhradu škody, ale poškozený bude nucen tuto náhradu škody vymáhat cestou porušení práv na ochranu osobnosti. Na této situaci nic nemění ani novelizace občanského zákoníku, která stanovila jednorázové odškodnění za ztrátu blízké osoby.⁸⁵

⁸⁴ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 156

⁸⁵ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 157

4.5.1. Materiální náhrada škody na zdraví a životě – ztráta na výdělku

Ztráta na výdělku je jedním z nároku poškozeného, spočívající v majetkové újmě, který představuje rozdíl průměrného výdělku před poškozením a plnou výší nemocenského z téhož důvodu. Hovoříme-li o náhradě škody ztrátou na výdělku nepoužíváme pojmu “před úrazem” a “po úrazu”, ale užíváme pojmů “před poškozením” a “po poškození”. Na to upozornil Nejvyššího soudu ČR ve svém rozsudku ze dne 21. 6. 1971. Právní úpravu ztráty na výdělku najdeme v ustanovení § 445 až § 447 občanského zákoníku. Ztrátou na výdělku se zabývají mimo občanského zákoníku i právní předpisy sociálního zabezpečení, zejména zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění. Výdělek jako samostatný pojem musíme vnímat extenzivně a ve spojení se ztrátou tedy ztrátou na výdělku chápat jako *„nejen ztrátu na mzdě či platu pobíraného v rámci standardního pracovního poměru, ale i jakoukoli ztrátu na příjmu plynoucího z jiné výdělečné činnosti konané vlastním jménem a na vlastní odpovědnost (např. autorské honoráře, příjmy z podnikatelské činnosti atp.)”*⁸⁶ Ztrátu na výdělku tedy chápeme jako ztrátu schopnosti vydělávat pravidelný finanční obnos, tedy že poškozený není schopen vykonávat svou profesi po určitou dobu nebo trvale. Účelem náhrady škody ztrátou na výdělku je kompenzace poškozenému za jeho neschopnost dosahovat výdělku způsobenou jeho zdravotním stavem.

Občanské právo nevyžaduje podmínku prokázání výdělečné činnosti poškozeného v době škodné události. K náhradě za ztrátu na předpokládaném výdělku se vyjádřil Nejvyšší soud ČR tak, *„že za škodu na zdraví nepodmiňuje nárok na náhradu za ztrátu na výdělku trváním výdělečné pracovní činnosti poškozeného v době škodné události (úrazu) a vychází z možnosti poskytnout náhradu za ztrátu na výdělku i ve vztahu k výdělečné činnosti, která je v okamžiku škodné události pouze předpokládána a jejíž výkon by začal později, nebýt škodné události. V této souvislosti je pak třeba přihlídnout i ke změnám,*

⁸⁶ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 157

*k nimž došlo v době mezi poškozením zdraví (škodnou událostí) a vznikem škody spočívající ve snížení příjmu.*⁸⁷

Upraveny jsou i situace, kdy újma na zdraví vznikne až v budoucnu, je-li bezpochyby jasné, že ke ztrátě na výdělku v budoucnu dojde. Jedná se zejména o náhradu za ztrátu na výdělku dle § 447 odst. 3 občanského zákoníku, která přísluší žákovi nebo studentovi ode dne, kdy měla skončit jeho povinná školní docházka, studium nebo příprava pro povolání. Jedná se o evropský princip deliktního práva tzv. Principles of European Tort Law – PETL.

Nárok na náhradu škody za ztrátu na výdělku není závislý na existenci trvání pracovního poměru. Poškozený má nárok na náhradu za ztrátu na výdělku i po skončení pracovního poměru, pokud tento pracovní poměr byl ukončen důsledkem újmy na zdraví poškozeného a lze předpokládat, že nebýt této újmy, poškozený by i nadále vykonával svou pracovní činnost a pokračoval v pracovním poměru.

Náhrada za ztrátu na výdělku je koncipována, aby poškozený byl zajištěn na období od vzniku poškození až do jeho vyléčení. V některých případech nedojde k úplnému vyléčení a poté nastává situace, kdy poškozený v budoucnu nebude moci obnovit svoji výdělečnou činnost v rozsahu jako před vznikem škody, tím se poškozený stává tzv. invalidou. Invalidním se stává člověk *„jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu poklesne jeho pracovní schopnost nejméně o 35%.*⁸⁸

4.5.2. Náhrada za ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti

Náhrada za ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti je upravena obecně v ustanovení § 445 občanského zákoníku, zvláštní úprava je v ustanoveních § 446 a § 447 občanského zákoníku, které obecnou normu rozšiřují o úpravu náhrady škody za trvání pracovní neschopnosti a po jejím skončení. Dle § 446 občanského zákoníku, náhrada za ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti poškozeného představuje rozdíl mezi jeho průměrným výdělkem před

⁸⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. července 2004, sp. zn. 25 Cdo 857/2003

⁸⁸ D., Hendrych, a kol., Právní slovník, Praha, 2009

poškozením a nemocenským. Tato náhrada spočívá v pokrytí majetkové ztráty, která vyplývá ze snížení výdělku v době pracovní neschopnosti způsobené újmou na zdraví. Nárok je závislý na uznání neschopnosti vyvíjet pracovní činnost a reálného snížení výdělku. Snížení výdělku je pro přiznání náhrady určujícím faktorem. Pokud by totiž nedošlo ke změně výše výdělku a poškozený by i nadále po dobu pracovní neschopnosti pobíral stejnou výši výdělku jako před vznikem újmy na zdraví, nevznikl by mu nárok na náhradu. Toto se odráží v rozhodovací praxi soudů v závěru, „že *prosté snížení pracovní způsobilosti bez majetkového reflexu nemůže být předmětem kompenzace.*”⁸⁹ PETL se k tomuto dlouholetému judikátu staví opačně a uvádí, že již samotné snížení či omezení pracovní schopnosti je újmou.

Nárok na náhradu za ztrátu na výdělku je časově omezen od doby, kdy je poškozený uznán výkonu práce neschopným, až do opětovného uznání výkonu práce schopným, anebo do doby, kdy je poškozenému přiznán invalidní důchod.

4.5.3. Náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti nebo při invaliditě

Náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti nebo při invaliditě je jeden z majetkových nároků poškozeného. Výše náhrady spočívá dle ustanovení § 447 občanského zákoníku v rozdílu mezi průměrným výdělkem před poškozením a výdělkem dosahovaným po poškození s připočtením případného invalidního důchodu. „*Touto náhradou se neodškodňuje pouhé snížení pracovní způsobilosti, nýbrž se odškodňuje majetková újma, jež v důsledku snížení (popř. ztráty) pracovní způsobilosti vzniká poškozenému vlivem újmy na zdraví. Odškodňují se tak trvalé následky poškození zdraví.*”⁹⁰ Takto je kompenzováno snížení nebo plná ztráta výkonu pracovní činnosti

⁸⁹ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 158

⁹⁰ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kolektiv, Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha 2009, str. 1305

poškozeného a nemožnost dosahovat stejného finančního ohodnocení jako před vznikem škody.

I u náhrady za ztrátu na výděлку po skončení pracovní neschopnosti nebo při invaliditě je rozhodující, zda ztrátu na výděлку způsobil škůdce svým jednáním, nebo byla příčinou škodná událost, anebo byla tato škoda způsobena jinou příčinou jako např. obecným onemocněním. *„Vztah příčinné souvislosti mezi poklesem, popř. ztrátou výděлку a újmou na zdraví není dán, jestliže pracovní uplatnění poškozeného je omezeno, popř. vyloučeno z důvodu jeho jiných nemocí nebo je-li způsobeno nedostatkem vhodných pracovních příležitostí.“*⁹¹

V případě, kdy poškozený si nárokuje náhradu za vznik újmy v době, kdy nebyl v pracovním poměru, je možné tuto náhradu za ztrátu výděлку po skončení pracovní neschopnosti přiznat pouze tehdy, pokud je dostatečně prokazatelné, že poškozený ztratil výdělek, který by za normálních okolností, nedošlo-li by k újmě, dosahoval v souladu s platně uzavřenou pracovní smlouvou. Je-li nárok poškozeného opřen o budoucí výkon práce v zaměstnání, nepostačuje pouhý příslib budoucího zaměstnavatele, ale toto zjištění musí být jasně prokazatelné, že k zahájení pracovní činnosti by došlo, ale následkem újmy na zdraví poškozeného nebylo možné pracovní činnost zahájit. Nezahájil-li sjednanou pracovní činnost z důvodu jiných než újmy na zdraví, která mu zabránila v nástupu do práce, nemá žádný nárok na náhradu.⁹²

V praxi se můžeme setkat i s případy, kdy se o náhradu ucházejí osoby, které nevykonávají práci v pracovním poměru, nýbrž pracují v domácnosti nebo hospodářství. Pro určení výše náhrady je třeba vycházet ze stavu před újmou na zdraví a prokazatelně zjistit, jakou práci poškozený vykonával a jakou práci by poškozený mohl vykonávat vzhledem ke svému zdravotnímu stavu. V takovém případě bude namíste volná úvaha soudu dle ustanovení § 136 občanského soudního řádu. Je důležité také zjistit, zda poškozený po újmě na zdraví nevykonává nějaké práce v domácnosti či v hospodářství na úkor svého zdraví.⁹³

⁹¹ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kolektiv, Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha 2009, str. 1305

⁹² Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 160

⁹³ Pokorný, M., Hochman J., Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním, Praha: Linde, 2008, str. 112

Dnešní doba je na trhu práce velice složitá. Levná pracovní síla z východních zemí, nedostatek pracovních míst a masové propouštění se nároků na odškodnění také částečně dotýká. Za zmínku stojí uvést, jak soudní praxe řeší odškodnění újmy na zdraví v těchto případech, *„kdy poškozený po skončení pracovní neschopnosti nemůže pro nedostatek vhodných pracovních příležitostí mít příjem z vlastní výdělečné činnosti nebo nemůže ze stejného důvodu nastoupit jiné zaměstnání, které by pro něj bylo vhodné z hlediska jeho schopností, kvalifikace a zdravotního stavu. Soudní praxe zkoumající tuto otázku uzavřela naznačenou problematiku konstatováním, že takto vzniklá majetková újma není způsobená následkem újmy na zdraví, ale je zapříčiněna situací na trhu práce, která ostatně postihuje všechny poškozené osoby bez zřetele na příčiny jejich snížené/omezené pracovní způsobilosti a která je řešena jinými mechanismy, jako je sociální zabezpečení osob, jež se ocitly bez práce.”*⁹⁴

Stanovuje-li se náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti soudním rozhodnutím, je třeba uvést, že tato rozhodnutí jsou vydávána společně s klauzulí rebus sic stantibus (za předpokladu, že věci zůstanou), a pokud tedy dojde ke změně okolností, které jsou rozhodující pro stanovení výše a dalších náležitostí plnění, může soud přistoupit ke změně rozsahu nároku na náhradu za ztrátu budoucího výdělku. Takové změny nastávají zpravidla u poškozeného, kdy dochází např. k onemocnění či zhoršení zdravotního stavu, *“jež nejsou v příčinné souvislosti s vytrpěnou újmou na zdraví a jež sama o sobě vylučují jakoukoli výdělečnou činnost poškozeného.”*⁹⁵ Dále může dojít ke změně v přiznání plného invalidního důchodu oproti částečnému, může dojít k přiznání výplaty starobního důchodu nebo změna může být zapříčiněna výkonem vazby, čímž tato překážka znemožňuje poškozenému dosahovat stejného výdělku jako před vznikem této újmy.

⁹⁴ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 161

⁹⁵ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 161

4.5.4. Náhrada za ztrátu na důchodu

Náhrada za ztrátu na důchodu je dílčím nárokem poškozeného vyplývající též z újmy na zdraví. Majetková náhrada náleží dle ustanovení § 447a občanského zákoníku v částce rovnající se rozdílu mezi výší důchodu, na který poškozenému vznikl nárok, a výší důchodu, na který by mu vznikl nárok, jestliže by do průměrného měsíčního výdělku, z něhož byl vyměřen důchod, byla zahrnuta náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti, kterou občan pobíral v období rozhodném pro vyměření důchodu. Tato náhrada plynule navazuje na náhradu za ztrátu na výdělku dle ustanovení § 447 občanského zákoníku.

Nárok náhrady za ztrátu na důchodu byl v občanském zákoníku zakotven již zákonem č. 131/1982 Sb., „tehdy se *hradil rozdíl mezi výší důchodu, na který vznikl poškozenému nárok, a výší důchodu, který byl vypočten z tzv. fiktivních výdělků; vycházelo se totiž z výše výdělků, jakých by poškozený dosahoval, kdyby nedošlo k poškození jeho zdraví.*“⁹⁶ Nynější občanskoprávní úprava v ustanovení § 447 občanského zákoníku uvedeného výše byla stanovena zákonem č. 188/1988 Sb. společně s novelou zákoníku práce.

Nárok vzniká až odchodem do důchodu nikoli pouhým předpokladem pro vznik starobního důchodu. Společně s odchodem do důchodu zaniká nárok náhrady za ztrátu na výdělku, což uvedl ve svém rozhodnutí Nejvyšší soud ČR, „*kdy vznikem nároku na výplatu starobního důchodu (mimořádného starobního důchodu) zaniká dosavadní nárok na náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity).*“⁹⁷

Prokáže-li poškozený, že by i po nároku starobního důchodu vykonával výdělečnou činnost po určitou dobu, nebýt úrazu, přichází v úvahu společně s náhradou za ztrátu na důchodu také náhrada za ztrátu na výdělku pracujícího důchodce.⁹⁸

⁹⁶ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kolektiv, Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha 2009, str. 1312

⁹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16.5. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1100/2000

⁹⁸ Pokorný, M., Hochman J., Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním, Praha: Linde, 2008, str. 113

4.5.5. Náhrada nákladů na výživu pozůstalých

Náhrada nákladů na výživu pozůstalých je upravena v ustanovení § 448 občanského zákoníku, který uvádí, že při usmrcení se hradí peněžitým důchodem náklady na výživu pozůstalým, kterým zemřelý výživu poskytoval nebo byl povinen poskytovat. Pozůstalými se v tomto případě rozumí ti, ke kterým měl usmrcený vyživovací povinnost vyplývající ze zákona nebo ze smlouvy. Úmrtí živitele je zásadní majetkovou újmou pro pozůstalé. Samotný pojem pozůstalí byl judikaturou vymezen jako osoba, která po zemřelém zůstala (R 11/1976). Judikatura dále uvádí, že není možné pozůstalé ztotožňovat s dědici jak ze zákona, tak ze závěti.

Oprávněnou osobou k uplatnění nároku náhrady nákladů na výživu je dán stavem, který byl před smrtí poškozeného, a vychází z toho, v jakém rozsahu usmrcený poskytoval výživu bez ohledu na vztah k zemřelému. Kdo má nárok na odškodnění, se zabýval Nejvyšší soud ČR v rozsudku ze dne 29.3.1970, kdy uvedl, že *„náhrada nákladů na výživu podle ustanovení § 199 odst. 1 zák. práce náleží i pozůstalé družce zemřelého pracovníka, pokud s ním žila ve společné domácnosti, společně s ním hospodařila a pečovala o společnou domácnost. Žily-li v jejich společné domácnosti také nezletilé děti družky, pak sama skutečnost, že děti měly nárok na výživné vůči svému otci a také je dostávaly, nevylučuje, že jim zemřelý výživu ve smyslu ustanovení § 199 odst. 1 zák. práce poskytoval; tak tomu bylo i tehdy, jestliže výživu těchto dětí poskytovanými prostředky jen doplňoval nebo zlepšoval.“*⁹⁹

Ke stanovení okruhu oprávněných není rozhodující, zda k zemřelému měl oprávněný příbuzenský či jiný vztah, jelikož rozhodující pro přiznání náhrady je rozsah, v jakém zemřelý poskytoval výživu nebo měl povinnost poskytovat takovou výživu. Také musí být splněna podmínka určité pravidelnosti plnění vyživného, na což poukazuje Nejvyšší soud ČR, který ve svém rozsudku uvádí, že *„pokud zesnulý zajišťoval např. různé nákupy či hradil víkendové pobyty, jednalo se o plnění příležitostné, nikoliv pravidelné, které by odpovídalo*

⁹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR z 29. 3. 1970, sp. zn. 3 Cz 11/1970

*charakteru výživného.*¹⁰⁰ V takovém případě není možný nárok na náhradu nákladů na výživu pozůstalých, jelikož nebyla splněna podmínka pravidelného plnění.

Dalším klíčovým pojmem je “výživa”. Výživa je judikaturou interpretována za pomoci zákona o rodině a institutu vyživovací povinnosti tzv. výživného. Výživa je chápána poměrně široce a pokrývá takové potřeby, které oprávněný s ohledem na jeho věk, zdravotní stav, společenské postavení, životní uplatnění, atd. potřebuje. Rozsah výživy nelze zužovat např. jen na stravování, ale naopak je žádoucí zahrnout do rozsahu výživy taková plnění, kterými zemřelý přispíval oprávněným, kdy se jedná zejména o příspěvky na bydlení, ošacení, školu, sport, kulturu a zájmové aktivity.

Výše nároku oprávněného „je dána výší výživného, jakou by určil soud, pokud by oprávněný své právo na výživné uplatnil u soudu proti svému živiteli za jeho života. Zvažují se možnosti a schopnosti zemřelého (tj. osoby výživou povinné) a odůvodněné potřeby oprávněného. V jejich rámci se přihlíží i k nákladům na bydlení a domácnost (R 87/1968).”¹⁰¹

Rozhodující skutečností pro stanovení výše nároku na náhradu je stav v době smrti poškozeného. Jak je judikováno, částky poskytované zemřelým musí být v souladu se zákonem o rodině a odpovídat tedy charakteru výživného. Pokud by částky neplnily funkci výživného, a byly určeny jako např. příspěvky na zahraniční dovolenou či koupi nového auta, nebo by příspěvky dosahovaly takové výše, které by neodpovídaly poměrům účastníků, může dojít k přiznání pouze nákladů odpovídajících poměrům účastníků.

Stejně negativní postoj zastává praxe i v případech, kdy se pozůstalí domáhají náhrady nákladů na výživu pozůstalých s odkazem tzv. budoucí újmy. *„Pozůstalí nemají právo na náhradu majetkové újmy plynoucí z toho, že jim usmrcená osoba někdy v budoucnu mohla poskytnout výživu, pomoc v zaměstnání či domácnosti*

¹⁰⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.4. 2003, sp. zn. 25 Cdo 78/2002

¹⁰¹ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárková, M. Hulmák a kolektiv, Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha 2009, str. 1314

nebo případně poskytovat osobní péči.”¹⁰² Rozhodující je vždy stav v okamžiku smrti poškozeného, jen tak je zachována spravedlivá náhrada škody.

Další otázkou související s náhradou nákladů na výživu pozůstalým je časové hledisko, jak dlouho poskytovat tuto náhradu oprávněným. Soudní rozhodnutí ve věci náhrady nákladů na výživu pozůstalým jsou vydávána společně s klauzulí *rebus sic stantibus*, jak jsem již uvedl v úvodu a tím chápeme, že pokud dojde ke změně poměrů oprávněné strany, má soud možnost, aby své rozhodnutí revidoval. Soud musí přihlížet ke změně poměrů a rozsahu výdělečné schopnosti poškozeného, tedy i schopnosti poskytovat výživu a pokud poškozený již nebude schopen poskytovat tuto výživu, pomine tak i nárok poškozeného na náhradu. Důležité je také upozornit, že nárok na náhradu nákladů na výživu poškozených hradí škůdce tehdy, pokud tyto náklady nejsou již kryty dávkami důchodového zabezpečení jako jsou vdovské a sirotčí důchody.¹⁰³

4.5.6. Náhrada nákladů souvisejících s obstaráním pohřbu

Při usmrcení poškozeného se v souladu s evropskými standardy poskytuje náhrada přiměřených nákladů, které souvisí s obstaráním pohřbu. Právní úpravu náhrady nákladů související s obstaráním pohřbu nalezneme v ustanovení § 449 odst. 2 a 3 občanského zákoníku, ale pokud bychom hledali přímo úpravu nákladů pohřbu, byli bychom odkázáni ustanovením § 3 nařízením vlády č. 258/1995 Sb., na pracovněprávní předpisy upravující odpovědnost při pracovních úrazech a nemocech z povolání. Přiměřené náklady spojené s pohřbem jsou zejména náklady účtované pohřebním ústavem, hřbitovní poplatky, výdaje na zřízení pomníku, či desky do výše nejméně 20 000 Kč dle ustanovení § 376 zákoníku práce, dále výdaje na úpravu pomníku či desky, cestovní výlohy a jedna třetina obvyklých výdajů na smuteční

¹⁰² Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 165

¹⁰³ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 167

ošacení osobám blízkým. Uvedený výčet nákladů je chápán jen jako demonstrativní a další náklady lze požadovat a přiznat dle okolností konkrétního případu. Těmito dalšími náklady může být např. převoz zemřelého z místa úmrtí do místa bydliště nebo pohoštění smutečních hostů.

Tímto nárokem není 100% kompenzace všech výdajů spojených s obstaráním pohřbu, ale pouze částečná náhrada majetkové újmy, která poškozenému vznikla v souvislosti s obstaráním pohřbu.

Jak je uvedeno v § 449 odst. 3 občanského zákoníku, náklady pohřbu se hradí tomu, kdo je vynaložil.

4.5.7. Nemateriální nároky při újmě na zdraví a životě – bolestné

Bolestným se rozumí náhrada představující určité zadostiučinění za bolest způsobenou poškozením zdraví. Ač se bolest nedá vyjádřit v penězích a také penězi odčinit, představuje peněžité plnění částečné zmírnění nemateriální újmy vznikající při zásahu do tělesné či duševní integrity člověka. Plnění není povahy reparační, nýbrž jde o plnění povahy satisfakční. Peněžité prostředky, které mají vyvážit, případně zmírnit bolesti způsobené újmou na zdraví poškozeného, při odstraňování následků újmy jako např. rehabilitace či plastická operace poškozeného.¹⁰⁴

Výše bolestného se stanovuje na základě lékařského posouzení a uskutečňuje se podle sazeb bodového ohodnocení, jehož podmínky upravuje vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění. Dle této vyhlášky se odškodnění bolesti určuje podle sazeb bodového ohodnocení, kde hodnota jednoho bodu činí 120 Kč, a to za bolest způsobenou škodou na zdraví, jejím léčením nebo odstraňováním jejích následků; za bolest se přitom považuje každé tělesné a duševní strádání způsobené škodou na zdraví osobě, která tuto škodu utrpěla. Náhrada bolestného je založena na podrobném výčtu nejrůznějších poškození zdraví s různým bodovým

¹⁰⁴ Pokorný, M., Hochman J., Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním, Praha: Linde, 2008, str. 114

ohodnocením, čímž dochází ke standardizaci a tím posílení právní jistoty, že stejné případy se budou posuzovat podobně.

Právní úprava u bolestného umožňuje ve dvou případech individualizaci náhrady. V prvním může výši náhrady u bolestného provést sám lékař s ohledem na způsob léčení, čímž může zvýšit bodové ohodnocení až o 50%. Další možnost individuálního zvýšení je ponechána na úvaze soudu, kdy sám soudce může ve výjimečných případech zvýšit bez limitu odškodnění, které je již určeno lékařským posudkem.

Bolestné je judikaturou považováno za ryze osobní nárok, který se odškodňuje tomu, kdo utrpěl újmu na zdraví. Nelze do bolestného zahrnovat např. bolest, smutek, emoční vypětí či nervový stres pozůstalých při ztrátě blízké osoby. Setkáme se i s názorem, že by „*měla převažovat hodnota plné a spravedlivé náhrady škody za újmu na zdraví ve všech jejích ohledech i přesto, že se nemusí dostat do rukou poškozeného. Je na pozůstalých, jejichž vlastní bolest a smutek ze ztráty blízké osoby jsou bez právního významu, aby případně naložili s takovou náhradou.*”¹⁰⁵

4.5.8. Náhrada za ztížení společenského uplatnění

Náhrada za ztížení společenského uplatnění je nárokem nemateriální povahy, která se „*poskytuje tehdy, jestliže poškození na zdraví má prokazatelně nepříznivé důsledky pro životní úkony poškozeného, pro uspokojení jeho životních a společenských potřeb nebo pro plnění společenských úkonů.*”¹⁰⁶ Tedy pro běžný život postiženého je tento stav nežádoucí. Tato náhrada škody za ztížení společenského uplatnění je upravena v ustanovení § 444 občanského zákoníku.

Objektem odškodnění za ztížení společenského uplatnění jsou následky újmy na zdraví, které mají trvalý ráz a jsou pro společenský, rodinný, pracovní, politický, kulturní či sportovní život poškozeného

¹⁰⁵ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 172

¹⁰⁶ Pokorný, M., Hochman J., Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním, Praha: Linde, 2008, str. 115

prokazatelně nepříznivé. Nemusí vždy jít jen o viditelná poškození (zohyždění) organismu.¹⁰⁷

Stejně jako bolestné se náhrada za ztížení společenského uplatnění odškodňuje dle bodového hodnocení vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb. a výši odškodnění stanovuje lékař ve svém posudku. Hodnotí-li se následek, který není obsažen v příloze uvedené vyhlášky, použije se pro tento případ hodnocení nejbližše srovnatelné. Vyhláška dále upravuje přiměřenost odškodnění, které má zabránit neadekvátně nízké náhradě nebo naopak eliminovat vysokou náhradu za ztížení společenského uplatnění. Sám lékař může výši odškodnění za ztížení společenského uplatnění zvýšit až o 50% celkové částky bodového ohodnocení, pokud újma na zdraví vedla ke zvlášť těžkým následkům. Z citované vyhlášky vyplývá, že za zvlášť těžké následky se považují podstatné omezení, významná změna uplatnění v životě, anebo znemožnění dalšího uplatnění v životě. Individualizaci může jako u náhrady bolestného povolit soud, který ve zvlášť výjimečných případech může výši odškodnění dle lékařského posudku přiměřeně zvýšit. Ani v tomto případě není dán žádný limit pro výši odškodnění. Ústavní soud, který se opakovaně zabýval výkladem § 7 odst. 3 výše citované vyhlášky, vyzval obecné soudy k intenzivnější individualizaci v hodnocení výše náhrady za ztížení společenského uplatnění. Příkladem je nález Ústavního soudu ze dne 29.9. 2005 sp. zn. III. ÚS 350/2003.

Právo na náhradu za ztížení společenského uplatnění je vázané pouze na osobu poškozeného, nepřechází na dědice. Náhrada je vždy poskytována jednorázově.¹⁰⁸

4.5.9. Náhrada poskytovaná jednorázově pozůstalým při usmrcení blízké osoby

Občanskoprávní úprava nezapomíná ani na případy náhrady škody za usmrcení. Ustanovení § 444 odst. 3 občanského zákoníku taxativně uvádí komu a v jakém rozsahu náleží náhrada za škodu usmrcením. Toto

¹⁰⁷ Bičovský, J., Holub, M., Náhrada škody v občanském, obchodním, správním, pracovním právu, Praha: Linde, 1995, str. 133

¹⁰⁸ Fiala, J., Kindl, M., a kolektiv, Občanské právo hmotné, Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, str. 648

ustanovení se stalo součástí občanského zákoníku společně s novelou zákona č. 47/2004 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla ze dne 1.5. 2004. Smyslem a funkcí této náhrady je zmírnění nemajetkové újmy pozůstalých při ztrátě jejich blízkých.

Jak jsem již výše uvedl, bolest se dá penězi jen těžko vyjádřit, prakticky nemožné je to u lidského života. Náhrada tedy není vyčíslením hodnoty lidského života, ale odškodněním sui generis příslušejícím zákonem kvalifikovaným osobám.¹⁰⁹ Nutno říci, že ztrátou blízké osoby dochází k zásadní újmě v osobních, rodinných a mezilidských vztazích a i přesto, že peněžitou náhradou není možné nahradit lidský život, slouží tato náhrada jako určité finanční zadostiučinění za nemajetkovou újmu rodinných příslušníků zesnulého.¹¹⁰

Pevně stanovené částky formou paušalizace náhrad pozůstalým při ztrátě blízké osoby jsou taxativně uvedeny v již zmiňovaném ustanovení § 444 odst. 3 občanského zákoníku, kdy náhrada náleží:

- a) manželovi nebo manželce 240 000 Kč,
- b) každému dítěti 240 000 Kč,
- c) každému rodiči 240 000 Kč,
- d) každému rodiči při ztrátě dosud nenarozeného počatého dítěte 85 000 Kč,
- e) každému sourozenci zesnulého 175 000 Kč,
- f) každé další blízké osobě žijící ve společné domácnosti s usmrceným v době vzniku události, která byla příčinou škody na zdraví s následkem jeho smrti, 240 000 Kč.

K takto taxativně vymezeným paušalizovaným částkám se záhy po jejím začlenění do občanského zákoníku vyjádřil Ústavní soud ČR, ve smyslu že takto vymezené a striktně dané výše náhrad nelze považovat za vyčerpávající řešení odškodnění. Nevylučuje, že pokud výše uvedeného jednorázové odškodnění není dostatečnou satisfakcí pro poškozené, je možné se domáhat další satisfakce dle ustanovení

¹⁰⁹ Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 176

¹¹⁰ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárková, M. Hulmák a kolektiv, Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha 2009, str. 1298

na ochranu osobnosti.¹¹¹ Takto pevně stanovené částky odškodnění pozůstalým jsou v evropském kontextu neobvyklé.

Otázkou zůstává, zda je možné se odchýlit od znění zákona a jeho striktně daných výší odškodnění či nikoli. Soudní praxe, prozatím v adhezním řízení v rámci trestního řízení dospěla k názoru, že taxativně vymezené částky odškodnění za ztrátu blízké osoby nejsou neměnné. Je tedy možné tuto paušální náhradu snížit z důvodu spoluzavinění poškozeného nebo jsou-li dány důvody zvláštního zřetele hodné dle ustanovení § 450 občanského zákoníku o možném snížení náhrady.¹¹²

4.6. Snížení náhrady škody soudem

Dle ustanovení § 450 občanského zákoníku má soud možnost, z důvodů zvláštního zřetele hodných náhradu škody přiměřeně snížit. Jedná se pouze o mimořádné řešení a soud by měl přitom brát v úvahu zejména, jak ke škodě došlo, jako i osobní a majetkové poměry fyzické osoby, která ji způsobila, přihlédne přitom také k poměrům fyzické osoby, která byla poškozena.

„Východiskem tohoto ustanovení je úvaha, že v některých případech zvláštního zřetele hodných, kdy došlo k neúmyslnému způsobení škody, by uložení povinnosti nahradit škodu v plném rozsahu bylo v rozporu s principy ekvity (spravedlnosti). V takových případech by uložení povinnosti nahradit celou škodu bylo v rozporu jak s preventivními účinky odpovědnosti za škodu, tak i s jejími účinky reparačními. Proto toto ustanovení zavádí tzv. princip moderaace.”¹¹³

Moderační princip umožňuje soudu za splnění zákonných předpokladů snížit rozsah náhrady škody.

Zákon nestanovuje žádná kritéria, na základě kterých by mohl soud snížit rozsah náhrady, vyjma škody způsobené úmyslně, kde nelze ke snížení přistoupit. A je pouze na úvaze soudu, zda sníží výši náhrady či nikoli.

¹¹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 4.5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04

¹¹² Koblíha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblíhová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, str. 178

¹¹³ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kolektiv, Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha 2009, str. 1173

4.7. Promlčení nároků na náhradu škody

K promlčení nároků na náhradu škody dojde dle ustanovení § 106 občanského zákoníku za dva roky ode dne, kdy se poškozený dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá, což je tzv. subjektivní promlčecí lhůta. Počátek dvouleté subjektivní promlčecí lhůty „*vychází z prokázané nikoli jen z předpokládané vědomosti poškozeného o vzniklé škodě a jejím rozsahu.*”¹¹⁴ Naproti tomu stojí tzv. objektivní lhůta, která je obecně delší s ohledem na požadavek právní jistoty, a to buď tříletá v případě způsobení škody z nedbalosti nebo desetiletá v případě úmyslného způsobení škody.

Promlčecí lhůta u náhrady škody na věcech počíná v okamžiku, kdy se poškozený dozví o ztrátě, zničení či poškození věci nebo ve chvíli, kdy je možné vyčíslení nákladů na její opravu. V případech, kdy je nárok závislý na nesplnění povinnosti vrátit věc zadržovanou, je začátkem běhu promlčecí lhůty doba, kdy se poškozený dozvěděl, že dotyčný věc nemá již u sebe a nemůže ji proto vydat.

Jedná-li se o náhradu škody na věci, která tvoří nedělitelný celek, promlčecí lhůta začíná běžet až se poškozený dozví o celé škodě.

Promlčecí lhůta náhrady škody způsobené na zdraví je založena pouze na principu subjektivní promlčecí doby, což bývá mnohdy přehlíženo. Objektivní promlčecí lhůta je v případě škody na zdraví vyloučena z důvodu poskytnutí, co nejúčinnější ochrany, jelikož k poškození zdraví vlivem škodní události může někdy dojít až po uplynutí delší než tříleté nebo dokonce desetileté doby od vzniku škodní události.

„Při škodě na zdraví vychází soudní praxe dlouhodobě z názoru, že jednotlivé složky práva na náhradu škody (náklady léčení, ztráta na výdělku po dobu pracovní neschopnosti a po skončení pracovní neschopnosti, resp. při invaliditě, bolestné a odškodnění za ztížení společenského uplatnění, jednorázové odškodnění při usmrcení) jsou samostatné dílčí nároky, které se jako takové i samostatně promlčují.”¹¹⁵

¹¹⁴ Pokorný, M., Hochman J., Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním, Praha: Linde, 2008, str. 134

¹¹⁵ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kolektiv, Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha 2009, str. 605

Občanský zákoník po novele provedené zákonem č.136/2002 Sb., rozšířil ustanovení § 106 o odstavec 3. ve znění, jestliže škoda vznikla porušením právní povinnosti v důsledku poskytnutí, nabídnutí nebo příslibení úplatku jiným než poškozeným, anebo v důsledku přímého nebo nepřímého vyžadování úplatku od poškozeného (dále jen „korupční jednání“), právo na náhradu takto vzniklé škody se promlčí za tři roky ode dne, kdy se poškozený dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá, nejdéle však za deset let ode dne, kdy došlo ke korupčnímu jednání.

Toto nové ustanovení bylo včleněno do občanského zákoníku na základě Občanskoprávní úmluvy o korupci ze Štrasburku ze dne 4.11.1999, jejíž snahou je silnější právní ochrana osob, kterým byla škoda způsobena korupčním jednáním.

5. SROVNÁNÍ S NOVÝM OBČANSKÝM ZÁKONÍKEM

V současné době účinný občanský zákoník byl přijat 26.2.1964 jako zákon č. 40/1964 Sb. Od té doby občanský zákoník prošel řadou změn, tzv. novelizací. Dosud platný občanský zákoník vychází z politických a sociálních poměrů 60. let a je také poznamenán tehdejšími názory na soukromé právo. Často je kritizována roztříštěnost soukromoprávní úpravy do několika dalších právních předpisů jako např. zákon o rodině, obchodní zákoník atp. Tento jev by měla vyřešit nová občanskoprávní úprava.¹¹⁶

Nový občanský zákoník zákon č. 89/2012 Sb., který byl publikován ve sbírce zákonů 22.3. 2012 je historickým mezníkem soukromého práva v České republice. Jedenáctiletá práce rekodifikační komise ministerstva spravedlnosti sjednotila v zásadě všechna odvětví soukromého práva do jednoho uceleného kodexu s více než třemi tisíci paragrafy. Vzhledem k tomu, že půjde o zásadní a historickou změnu úpravy soukromého práva v České republice, lze očekávat velké množství aplikačních problémů.

Rád bych uvedl alespoň některé změny, které nás budou provázet od roku 2014.

5.1. Odpovědnost za škodu a srovnání s novým zněním občanského zákoníku

Budu-li se držet osnovy své diplomové práce zkusím nejprve popsat změny týkající se odpovědnosti za škodu. Obecné ustanovení odpovědnosti za škodu dle § 420 účinného občanského zákoníku uvádí, že každý odpovídá za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti. Nová občanskoprávní úprava tohoto institutu je založena stále na stejných principech, ale úprava je konkrétnější a stanovuje výslovně i předpoklady vzniku odpovědnosti. V novém občanském zákoníku odpovědnost za škodu najdeme v ustanoveních § 2910 až § 2924. Změny se dočká i odpovědnost za škodu způsobenou jinému provozní činností, která v novém občanském zákoníku je značně zjednodušená, zejména

¹¹⁶ <http://obcanskyzakonik.justice.cz>

co se týče zproštění odpovědnosti, kdy postačí pouhé prokázání „vynaložení veškeré péče, kterou lze požadovat, aby škoda nevznikla.“¹¹⁷

K rozšíření dojde i v úpravě odpovědnosti za škodu způsobenou věcí. Princip této odpovědnosti zůstane zachován. Nová ustanovení § 2936 až § 2938 občanského zákoníku dopadají na takové případy, kdy bude škoda způsobena sama od sebe a odpovědný bude ten, kdo měl mít dohled nad věcí. Nebude-li možné takovou osobu zjistit bude odpovědný vlastník.

Další zásadní změna se dotkne odpovědnosti za škodu způsobenou těmi, kteří nemohou posoudit následky svého jednání. Nová úprava vychází jak ze stávajících ustanovení, tak ze zákona o rodině a zavádí nový princip odpovědnosti, který najdeme v § 2920 občanského zákoníku, „podle kterého ten, kdo zanedbal nad nezletilým, nesvéprávným či stíženým jinou duševní poruchou dohled, odpovídá za újmu společně a nerozdílně. Dohlížející osoba plně hradí škodu v případě, kdy není odpovědný samotný škůdce“¹¹⁸ Ve stávající úpravě je dohled plně odpovědný tehdy, pokud škůdce nebyl schopen ovládnout své jednání nebo posoudit jeho následky. Nová úprava výslovně neuvádí možnost zproštění se dohlížející osoby, prokáže-li se, že dohled nezanedbala.

Nově je v ustanovení § 2923 občanského zákoníku upravena škoda způsobená nebezpečnou osobou. Ta spočívá v odpovědnosti toho, kdo se vědomě ujme nebezpečné osoby a bez nutné potřeby jí poskytne útulek či svěří určitou činnost. Tato osoba je odpovědná společně se škůdcem za vzniklé škody jiné osobě.

Další novinkou je úprava odpovědnosti za škodu způsobenou zvířetem. Nová úprava obsažená v ustanoveních § 2933 až § 2935 občanského zákoníku by měla komplexně vyřešit škody způsobené zvířetem. Primárně odpovědným je vlastník, společně a nerozdílně odpovídá i osoba, které bylo zvíře svěřeno. Nová ustanovení se vztahují i na zvířata sloužící výdělečné činnosti či jako pomocníci

¹¹⁷ Bělohlávek, A. J., Černý, F., Jungwirthová, M., Klíma, P., Profeldová, T., Šrotová, E., Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících, Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 446s.

¹¹⁸ Bělohlávek, A. J., Černý, F., Jungwirthová, M., Klíma, P., Profeldová, T., Šrotová, E., Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících, Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 448s.

hendicapovaným, kde se odpovědnosti může zprostit vlastník i ten, kterému bylo zvíře svěřeno tehdy, prokáže-li, že dozor nezanedbali.

Změnou také prošla odpovědnost za škodu vzniklou zvlášť nebezpečným provozem, která se oproti dosavadní úpravě opět rozšířila o další dva obsáhlé odstavce, které najdeme v ustanovení § 2925 občanského zákoníku. Zásadní změnou je, že nová úprava již pouze analogicky neodkazuje na náhradu škody způsobenou dopravním prostředkem, nýbrž se „*hradí škoda způsobená zdrojem zvýšeného nebezpečí*”¹¹⁹ a také jsou stanoveny liberační důvody odpovědnosti, podíly odpovědnosti provozovatele odpovídající nebezpečnosti provozu.

Škoda na nemovitosti našla v novém občanském zákoníku místo v § 2926, kde je zakotvena škoda na nemovitostech způsobená prováděním prací.

Odpovědnost za škodu na odložených a vnesených věcech prošla taktéž částečnou změnou. Nová úprava občanského zákoníku v § 2945 až § 2947 změnila zejména formulaci této odpovědnosti, dále došlo k vypuštění důvodu „*zproštění pro případ, že by ke škodě došlo i jinak. Naopak provozovatel ubytovacího zařízení se odpovědnosti nově zproští i v případě, kdy škodu způsobí ubytovaný či jeho doprovod.*”¹²⁰ Nově se odpovědnost nevztahuje na škodu na vozidlech a na zvířatech.

5.2. Způsob a rozsah náhrady škody a srovnání s novým občanským zákoníkem

Způsob a rozsah náhrady škody tvoří velkou část této diplomové práce a bylo by zajímavým zjištěním tuto rozsáhlou kapitolu vidět zpracovanou dle nové občanskoprávní úpravy účinné od 1.1.2014. Zkusím zmínit alespoň některé zásadní změny.

Obecná část, kterou nalezneme v ustanovení § 442 stávajícího občanského zákoníku, je v nové úpravě detailněji propracovaná v ustanovení § 2984. „*Výslovně je uvedeno, že se vždy hradí újma*

¹¹⁹ Bělohávek, A. J., Černý, F., Jungwirthová, M., Klíma, P., Profeldová, T., Šrotová, E., Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících, Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 453s.

¹²⁰ Bělohávek, A. J., Černý, F., Jungwirthová, M., Klíma, P., Profeldová, T., Šrotová, E., Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících, Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 453s.

*na majetku poškozeného. Je-li škoda představována vznikem dluhu na straně poškozeného, odpovídá škůdce za tento dluh.*¹²¹ Převratnou změnou je nepochybně, že se náhrada škody primárně provádí uvedením v předešlý stav a následně, není-li to možné, přichází náhrada v penězích.

Určení výše škody je v nové úpravě rozšířeno o několik dalších pravidel, které zohledňují náklady na obnovu či nahrazení poškozené věci poškozeného. Soudní praxe se jistě zasloužila o změny náhrady při ublížení na zdraví či usmrcení, kde stavající úprava výši náhrady stanovuje taxativně v ustanovení § 444 odst. 3 občanského zákoníku a nová občanskoprávní úprava v § 2559 ustoupila od pevně daných částek a upřednostňuje určení výše náhrady individuálně s přihlédnutím ke všem okolnostem případu.

Náhrada ztráty na výdělku po skončení pracovní neschopnosti se v novém občanském zákoníku v § 2963 také dočkala změny, zejména byly zrušeny veškeré limity, omezení a při stanovení výše náhrady se *„přihlíží k dlouhodobě zvýšeným potřebám poškozeného, ke zvýšenému úsilí, které musí poškozený vynaložit po skončení pracovní neschopnosti k dosažení výdělku.*¹²²

Náhrada výživy pozůstalým se v nové úpravě dočkala zvýšení nároků pozůstalých. Nově lze podle § 2966 občanského zákoníku přiznat i příspěvek, který poškozený i přesto, že nebyl povinen, poskytoval. Výše náhrady se také odvíjí od pravděpodobného věku dožití poškozeného, kdy by poskytoval příspěvek na výživu.

Nový občanský zákoník je po dlouhé době opravdu přelomovým předpisem českého právního řádu. Pozoruhodný je nejen svým rozsahem a množstvím paragrafů, ale i použitím nových či staronových pojmů. Některé z těchto pojmů budou zřejmě velkým zásahem do dnes zažitých termínů.

¹²¹ Bělohávek, A. J., Černý, F., Jungwirthová, M., Klíma, P., Profeldová, T., Šrotová, E., Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících, Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 456s.

¹²² Bělohávek, A. J., Černý, F., Jungwirthová, M., Klíma, P., Profeldová, T., Šrotová, E., Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících, Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 458s.

ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo blíže poukázat na problematiku institutu náhrady škody v občanském právu. Právní úprava náhrady škody je tak rozsáhlá, že není možné ji kompletně do podrobnosti popsat v několika málo kapitolách. Mojí snahou bylo zejména přiblížit nejzásadnější případy, které mohou nastat v každodenní realitě. Právní úprava občanského práva byla během několika desítek let mnohokrát novelizována a tím také samotná náhrada škody prošla určitou proměnou v souvislosti s vývojem společenských a politických poměrů v České republice.

Dle mého názoru současná občanskoprávní úprava odpovědnosti za škodu a její náhrady je na vrcholu své zralosti. Každý zákon a jeho ustanovení se potýkají s rozdílnými názory na danou problematiku, ani úprava náhrady škody není bez poznámky. Soudní praxe se mnohdy potýká s odlišným názorem na znění některých ustanovení, a tak judikatura nabádá k individuálnímu přístupu k náhradě škody. Na to reaguje v mnohých případech nové znění občanského zákoníku, které nabude účinnosti 1.1. 2014. V této nové občanskoprávní úpravě je vidět snaha zákonodárců o vyšší míru podrobnosti v jednotlivých ustanovení, které jsou doplněny o velké množství nových výrazů, které dle mého názoru alespoň v počátku budou působit napříč širokou veřejností a v odborných kruzích nespočet výkladových problémů, ale to budeme moci posoudit až po samotné aplikaci této historicky největší změny v soukromém právu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Literatura

A. knižní

- Bělohlávek, A. J., Černý, F., Jungwirthová, M., Klíma, P., Profeldová, T., Šrotová, E., Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících, Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, ISBN 978-80-7380-413-8
- Bičovský, J., Holub, M., Náhrada škody v občanském, obchodním, správním, pracovním právu, Praha: Linde, 1995, ISBN 80-85647-53-2
- Fiala, J., Kindl, M., a kolektiv, Občanské právo hmotné, Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, ISBN 978-80-7380-058-1
- Fiala, J., Kindl, M., et al. Občanský zákoník. Komentář. I. díl. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, ISBN 978-80-7357-395-9
- Gerloch, A., Teorie práva, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, ISBN 978-80-7380-233-2
- D., Hendrych, a kol., Právní slovník, Praha, 2009
- Kobliha, I., Elischer, D., Hochman, J., Koblihová R., H., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona, Praktická příručka. Praha: Legis, 2012, ISBN 978-80-87212-97-4J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kolektiv, Občanský zákoník I, II, 1. vydání, Praha 2008, ISBN 978-80-7400-004-1
- Pokorný, M., Hochman J., Odpovědnost za škodu v právu občanském a pracovním, Praha: Linde, 2008, ISBN 978-80-7201-722-5
- J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kolektiv, Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha 2009, ISBN 978-80-7400-108-6

B. časopisecká

- Eliáš, K., Obsah, způsob a rozsah náhrady škody v soukromém právu II, Právní rádce, 2008, č. 1
- Eliáš, K., Obsah, způsob a rozsah náhrady škody v soukromém právu I, Právní rádce, 2007, č. 12
- Kotrady, P., Náhrada škody způsobené na používání vozidla, Právní rádce, 2008, č. 11
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 25 Cdo 97/99, Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví, č. 12, Praha: C.H. Beck, 1999,

2. Právní předpisy

- zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
- zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění
- zákon č. 359/1999 Sb., o sociálněprávní ochraně dětí
- zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku
- nařízení vlády č. 258/1995 Sb.,
- vyhláška č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění

3. Internetové zdroje

- <http://obcanskyzakonik.justice.cz>
- <http://www.beck-online.cz>
- <http://www.justice.cz>
- <http://www.judikaty.info>
- <http://www.nsoud.cz>

4. Judikatura

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.12.2002, sp. zn. 25 Cdo 330/2001
- Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, vydávaná Nejvyšším soudem ČR, R 92/1951
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.12.2000, sp. zn. 25 Cdo 62/2000
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.1.2006, sp. zn. 25 Cdo 529/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 13.7.2006, sp. zn. 33 Cdo 2482/2007
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.4.2005, sp. zn. 25 Cdo 1090/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.2.2003, sp. zn. 25 Cdo 1333/2001
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.1.2011, sp. zn. 25 Cdo 3874/2008
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.2.2004, sp. zn. 25 Cdo 1923/2002
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16.12.2009, sp. zn. 25 Cdo 4429/2007
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.11. 2001, sp. zn. 25 Cdo 347/2000
- Rozsudek Okresního soudu Plzeň – jih ze dne 29.6. 2007, sp. zn. 4 C 212/2005
- Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 28.11. 2006, sp. zn. 11 C 137/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.7. 2004, sp. zn. 25 Cdo 857/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16.5. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1100/2000
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR z 29.3. 1970, sp. zn. 3 Cz 11/1970

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.4. 2003, sp. zn. 25 Cdo 78/2002
- Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, vydávaná Nejvyšším soudem ČR, R 55/1971
- Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, vydávaná Nejvyšším soudem ČR, R 7/1992
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 19.3. 2008 ve věci II. ÚS 2221/07

RESUMÉ

The main goal of my thesis was to systematically explain the issue of indemnity in civil lawsuits. Indemnity cannot be taken out of context and evaluated independently, with loss and liability being an integral part of indemnity. Indemnity is governed by Section 420 through 450 of the Civil Code.

The introduction to my thesis explains the term loss and its classification into property loss and personal injury. Property loss is further broken down into actual loss and lost income. Actual loss represents a reduction in the existing property of the injured party. Lost income is what the injured party could have achieved if the loss had not occurred. It represents material loss suffered by the property owner due to the inability to increase the value of an asset as expected. I then deal with liability and its various types, especially general liability and liability for loss.

The fifth and most extensive chapter deals in detail with the amount and forms of indemnity. Two sub-chapters deal with forms of indemnity: financial compensation and restoration to original condition. Further sub-chapters describe individual types of indemnification, especially for material and non-material losses.

The final chapter compares the current indemnity legislation with its amended version, scheduled to come into effect as of 1 January 2014. The new Civil Code will not affect the indemnity principle in any significant way; it will only extend it in some cases, or explain it in more detail. A major change in my opinion is the way amount of compensation is set for surviving family members, moving from fixed rates to compensation based on judicial decisions. Another amendment to the Civil Code relates to liability for animals, with liability borne by the owner or the person to which the animal has been entrusted.

The new version of the Civil Code represents a fundamental change in Czech civil law but brings no changes to the concept of indemnity. Any kind of change comes with pros and cons, and this applies to the new Civil Code as well.